

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální patologie a sociologie

**Sociálně aktivizační činnosti pro děti ve
vybraných dětských domovech Jihomoravského
kraje jako součást prevence**

Bakalářská práce

Autor: Kristýna Černá
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí: PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Kristýna Černá

Studium: P131025

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Název bakalářské práce: **Sociálně aktivizační činnosti pro děti ve vybraných dětských domovech Jihomoravského kraje jako součást prevence**

Název bakalářské práce AJ: Social Activation Activities for Children in Chosen Children's Orphanages in Jihomoravský kraj as a Part of Prevention

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá typy a četností aktivizačních činností u dětí, které jsou umístěny ve vybraných dětských domovech Jihomoravského kraje a popisuje vztah mezi aktivizačními metodami a nespécifickou primární prevencí. Teoretická část práce rozebírá problematiku sociálně aktivizačních činností, zabírá se vlivem aktivizace na kvalitu života. Charakterizuje jednotlivá vývojová období od předškolního věku až po adolescenci, věnuje se také tématu dětských domovů jako specifickému výchovnému prostředí. Empirická část obsahuje samotné výzkumné šetření, které je kvalitativní povahy. Výzkumnou metodu představují rozhovory s vychovateli a dětmi v dětských domovech.

DVOŘÁČEK, Jiří. Základy pedagogiky: pro učitele a vychovatele. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2004, 144 s. ISBN 80-7290-159-1 MATĚJČEK, Zdeněk. Co děti nejvíc potřebují: eseje z dětské psychologie. Vyd. 2. Praha: Portál, 1995, 108 s. ISBN 8071780588 NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HRÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. Vývojová psychologie. 4. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2012, 82 s. ISBN 978-80-261-0115-4. SEKERA, Ondřej. Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009, 197 s. ISBN 978-80-7368-728-1 ŠKOVIERA, Albín. Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 143 s. ISBN 978-80-7367-318-5.

Garantující pracoviště: Katedra sociální patologie a sociologie,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.

Oponent: PhDr. Stanislav Pelcák, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 5.1.2016

*Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala
samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.*

V Hradci Králové dne 27. dubna 2017

.....

Kristýna Černá

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu PhDr. Josefu Kasalovi, MBA, Ph.D. za cenné rady a poznámky. Dále děkuji respondentům, kteří mi byli ochotni věnovat svůj čas. Poděkování patří také všem, kteří to se mnou během celého studia nevzdali, když já jsem to vzdávala.

Anotace

ČERNÁ, Kristýna. *Sociálně aktivizační činnosti pro děti ve vybraných dětských domovech Jihomoravského kraje jako součást prevence*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017, 50 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá tématem sociálně aktivizačních činností pro děti v dětských domovech. Cílem práce je popsat charakteristiku těchto činností ve vybraných dětských domovech Jihomoravského kraje. Mapuje tedy typy, četnost a zpětnou vazbu dětí k činnostem a trávení volného času. Teoretická část práce se zabývá problematikou sociálně aktivizačních činností, zmiňuje i jejich preventivní význam, pozitivní vliv na rozvoj jedince a následně kvalitu jeho života. Rozebírá osobnost a roli vychovatele, pojednává také o jednotlivých vývojových obdobích člověka od předškolního věku po adolescenci a nastiňuje i charakteristiku dětí v náhradní výchově. Věnuje se tématu dětských domovů jako specifickému výchovnému prostředí. Empirická část obsahuje samotné výzkumné šetření, jež má kvalitativní charakter. Výzkumnou metodu představují řízená interview s vychovateli a dětmi ve vybraných dětských domovech.

Klíčová slova: sociálně aktivizační činnosti, dětský domov, prevence

Annotation

ČERNÁ, Kristýna. *Social Activation Activities for Children in Chosen Children's Orphanages in Jihomoravský kraj as a Part of Prevention*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017, 50 p. Bachelor thesis.

Bachelor thesis deals with the theme of social activation activities for children in children's orphanages. The aim of the thesis is to describe characteristics of these activities in chosen children's orphanages in Jihomoravský kraj. The thesis conducts a survey of types, frequency and children's feedback to activities and their leisure time spending. The theoretical part devotes itself to the area of social activation activities, mentions also their preventive importance, positive influence on individual development and subsequently quality of life. It describes the personality and role of carer, deals with developmental periods from preschool age to adolescence and outlines characteristics of children living in substitute upbringing. It devotes to the theme of children's orphanages as a specific educational environment. The empirical part includes the research, which has qualitative character. The research method is controlled interviews with children and carers in chosen children's orphanages.

Key words: social activation activities, children orphanage, prevention

Obsah

ÚVOD	9
1 DĚTSKÝ DOMOV JAKO SPECIFICKÉ VÝCHOVNÉ PROSTŘEDÍ	11
1.1 Specifika a organizace dětského domova.....	12
1.2 Příklad problémů a úkolů ústavní výchovy.....	13
2 VNITŘNÍ SVĚT DĚTÍ A MLADISTVÝCH	16
2.1 Charakteristika vývojových period.....	16
2.1.1 Předškolní období.....	16
2.1.2 Mladší školní věk.....	17
2.1.3 Pubescence.....	19
2.1.4 Adolescence.....	21
2.2 Charakteristiky dětí v náhradní výchově s akcentem na dětské domovy.....	22
3 SOCIÁLNĚ AKTIVIZAČNÍ ČINNOSTI	24
3.1 Volný čas a výchova mimo vyučování.....	24
3.2 Výchovné a vzdělávací aktivity v čase mimo výuku.....	25
3.2.1 Odpočinkové a rekreační aktivity ve výchově mimo vyučování.....	25
3.2.2 Zájmové aktivity ve výchově mimo vyučování.....	27
3.2.3 Sebeobslužné a veřejně prospěšné aktivity ve výchově mimo vyučování.....	28
3.2.4 Příprava na vyučování ve výchově mimo vyučování.....	29
3.3 Hry, hračky a domácí zvířata ve výchově dětí.....	30
3.4 Osobnost a role vychovatele.....	31
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ CHARAKTERISTIKY SOCIÁLNĚ AKTIVIZAČNÍCH ČINNOSTÍ PRO DĚTI VE VYBRANÝCH DĚTSKÝCH DOMOVECH JIHOMORAVSKÉHO KRAJE	34
4.1 Charakteristika výzkumného šetření.....	34
4.2 Ověření výzkumných otázek.....	36
4.3 Vyhodnocení výzkumného šetření.....	42
ZÁVĚR	45

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	47
SEZNAM TABULEK	50
SEZNAM PŘÍLOH	50

ÚVOD

Téma bakalářské práce spadá do oblasti péče o děti v náhradní výchově, konkrétně v dětském domově, tedy školském zařízení pro výkon ústavní výchovy. Jedná se o problematiku stále aktuální, protože v českém prostředí převládá tendence umísťovat děti z nefungujících rodin do institucionální péče. V České republice existuje k datu 24. dubna 2017 celkem 143 dětských domovů (132 zařízení zřizuje kraj, 2 MŠMT, 3 církev a 6 patří pod privátní sektor). Žije v nich 4270 dětí, což je mírné zvýšení oproti loňskému roku.¹

Odejmutí dítěte z rodiny pro něj představuje citelný zásah do života. Dítě však velmi pravděpodobně přichází do dětského domova již poznamenané negativní životní zkušeností, která nepříznivě ovlivnila jeho dosavadní vývoj. Je proto nesmírně důležité tyto následky alespoň zmírňovat, a to co nejkvalitnější péčí.

Bakalářská práce se věnuje problematice sociálně aktivizačních činností, které mají na dítě pozitivní vliv, pomáhají mu začlenit se do kolektivu, upevňovat vztahy, orientovat se v péči o svou osobu i okolní svět a vůbec celkově přispívají ke kvalitnímu způsobu života. Význam těchto činností je zásadní, zvláště poté pro děti z narušeného rodinného prostředí.

Cílem bakalářské práce je tedy zmapovat jejich charakteristiku ve vybraných dětských domovech (oblast Jihomoravského kraje). Konkrétně práce popisuje zde zaznamenané typy sociálně aktivizačních činností, jejich četnost a také zpětnou vazbu dětí k činnostem a trávení volného času. Značná část těchto aktivit se realizuje v době mimo školní vyučování, práce proto vychází též z poznatků pedagogiky volného času. Po analýze odborné literatury a dalších zdrojů, která vytváří teoretický podklad práce, následuje empirická část, v níž představuji provedené výzkumné šetření kvalitativní povahy.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola poskytuje základní vhled do problematiky dětských domovů jako specifického výchovného prostředí. Věnuje se tedy zvláštnostem a organizaci dětského domova, dále také uvádí příklad problémů a úkolů ústavní výchovy.

Druhá kapitola rozebírá charakteristiku jednotlivých vývojových období od předškolního věku až po adolescenci a také nastiňuje specifika dětí v náhradní výchově s důrazem na dětské domovy. Třetí kapitola se zabývá sociálně aktivizačními činnostmi. Po úvodním stručném pojednání o volném čase a výchově mimo vyučování, následuje vymezení a

---

¹ Statistické ročenky školství: výkonové ukazatele. In *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>.

rozebrání druhů výchovných a vzdělávacích činností v době mimo vyučování. Kapitola se k závěru věnuje úloze her, hraček a zvířat ve výchově a samozřejmě také roli a osobnosti vychovatele.

Čtvrtá kapitola obsahuje výzkumné šetření – jeho charakteristiku, ověření výzkumných otázek a vyhodnocení s doplňujícím komentářem, kde prezentuji některé své postřehy a uvádím návrh přístupu vychovatele k dětem v dětských domovech. Jako výzkumnou metodu jsem zvolila rozhovory s vychovateli a dětmi ve vybraných dětských domovech Jihomoravského kraje. Jihomoravský kraj byl vybrán jakožto místo mého aktivního působení.

Předkládané téma jsem si zvolila, jelikož jsem již absolvovala praxi v tomto prostředí, kterou jsem hodnotila pozitivně. Už během samotné praxe jsem se zamýšlela, jak s dětmi čas trávit kvalitně, jak na ně správně výchovně působit, aby se snáze orientovali v dnešním světě a jejich vývoj se ubíral vhodným směrem. Tyto děti totiž budou působit na své okolí a v neposlední řadě na své děti, spatřuji proto za nesmírně důležité, aby se jednalo o pozitivní vlivy, lepší, než měly možnost pocítit v původní rodině.

Zajímá mě péče o děti v zařízeních tohoto typu. Zmapováním stavu totiž otevíráme možnost k diskuzi nad případným zlepšením situace, můžeme nabídnout pravděpodobně více pohledů na danou věc.

1 DĚTSKÝ DOMOV JAKO SPECIFICKÉ VÝCHOVNÉ PROSTŘEDÍ

Výchova dětí vyrůstajících v nepříznivých rodinných podmínkách, kde dochází k nedostatečnému plnění hlavních výchovných funkcí rodiny, péče zcela absentuje nebo se děti pro své psychické onemocnění nemohou v běžném rodinném prostředí uspokojivě vyvíjet, spadá do kompetencí systému náhradní výchovné péče a institucionální výchovy. Do této soustavy zařízení² patří také **dětský domov**, který si nyní více přiblížíme.³

Základní charakteristika dětského domova

Jedná se o školské výchovné zařízení pro výkon ústavní výchovy, kam jsou děti a mladiství (zpravidla od tří do osmnácti let⁴) umístováni rozhodnutím soudu, který přihlíží též k doporučení orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD).⁵ Z právního hlediska se tato problematika opírá o zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.⁶

Do dětských domovů se zařazují děti (bez rozdílu pohlaví), které nemají vážné poruchy chování (tzv. *causus socialis*), mohou se tak na rozdíl od dětských domovů se školou vzdělávat ve školách, jež nejsou součástí domova.⁷

Instituce pečuje o děti, jimž výchova nemůže být zabezpečena vlastní rodinou ani formou náhradní rodinné péče⁸, představuje pro ně především sociální a výchovné zázemí. Důvody umístění jsou různé. Často jde o děti nechtěné z rozpadlých rodin, dále přicházející přímo z kojeneckých ústavů nebo je například rodiče nedokáží materiálně zajistit. Jako primární se jeví sociální příčiny, na které nejednou navazují osobnostní a výchovné překážky. Dětský

---

² Řadíme sem např. kojenecké ústavy, rodinná centra, zařízení pro okamžitou pomoc apod.

³ JEDLIČKA, Richard. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 384.

⁴ V určitých případech zde mohou setrvat i déle.

⁵ JEDLIČKA, Richard. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*, op. cit., s. 385.

⁶ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2017-02-07]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-c-109-2002-sb-o-vykonu-ustavni-vychovy-nebo-ochranne-1>.

⁷ JEDLIČKA, Richard. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*, op. cit., s. 395.; JANSKÝ, Pavel. *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004, s. 94.

⁸ Tedy osvojením (adopcí), pěstounskou péčí, pěstounskou péčí na přechodnou dobu, poručenstvím či opatrovnictvím.

domov může také na základě určitých pravidel poskytnout péči nezletilým matkám včetně jejich dětí.⁹

1.1 Specifika a organizace dětského domova

V souvislosti s organizací dětí v dětských domovech uvedme pojem rodinná skupina, který je zakotven v zákoně č. 109/2002 Sb. a tím pádem dochází k transformaci dětských domovů internátního typu na dětské domovy rodinného typu. Rodinnou skupinu tvoří nejméně šest a nejvíce osm dětí se zřetelem na jejich zdravotní, výchovné a vzdělávací potřeby. Sourozenci se zpravidla zařazují do stejné rodinné skupiny, pokud je to možné. V dětském domově lze zřídit nejméně dvě, nejvíce šest rodinných skupin. Ve skupině jsou děti různého věku, chlapci i dívky, nedochází tedy k diferenciaci.¹⁰

Co se týče konkrétních podmínek pro provoz rodinné skupiny v dětském domově, musí být zabezpečeny na základě vyhlášky č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních. Jmenujme zde třeba nutnost zajištění řádných prostorových podmínek (obývací pokoj, ložnice dětí, pokoj vychovatelů, kuchyňka, sociální zařízení) a souvisejícího vnitřního vybavení (zejména nábytek), dále materiálních podmínek (ošacení, obuv, běžné domácí elektrické přístroje, potřeby pro vzdělávání...), osvětlení, vytápění a další. Zaměstnanci domova zajišťují péči o dítě podle jeho potřeb, a to obdobným způsobem jako v rodině (např. doprovod k lékaři, pomoc při hygieně apod.). Zařízení může také zahrnovat byt, ve kterém se děti starší 16 let připravují na odchod ze zařízení, tedy budoucí samostatný život.¹¹

Pokud se zaměříme na dětský domov jako obytnou jednotku, můžeme pozorovat následující. Z klasického modelu domácnosti rodin známe několik pokojů, při čemž každý plní svou funkci. V dětských domovech dnes také nalezneme jednotlivé místnosti se svou úlohou, nicméně nenajdeme zde třeba ložnici rodičů, místo toho však děti procházejí například kolem kanceláří vychovatelů. Jedná se zkrátka o odlišné uspořádání obydlí, jak ho běžně známe. Škoviera ve své knize *Dilemata náhradní výchovy* tedy pokládá otázku, zda

---

⁹ JANSKÝ, Pavel. *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*, op. cit., s. 94–95.

¹⁰ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online], op. cit., § 4, odst. 4–5. [cit. 2017-02-07]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-c-109-2002-sb-o-vykonu-ustavni-vychovy-nebo-ochranne-1>.

¹¹ Vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních. In *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. § 2. [cit. 2017-02-10]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-438-2006-sb-ktou-se-upravuji-podrobnosti-vykonu>.

takové prostředí může představovat pro děti skutečný domov. Uvádí však také, že některé starší děti a děti se specifickou životní zkušeností (například týrání) tu mohou nabýt pocitu bezpečí a sounáležitosti k vrstevnické skupině.

Odlíšnost od reálného domova pozorujeme samozřejmě také ve skladbě osob. Do dětského domova jsou jednotlivci především přiděleni a s ostatními ho více či méně kamarádsky sdílí (i přes to, že tu s nimi může žít též jejich sourozenec). Vychovatel stěží nahradí rodiče, nadto v domově skutečně nežije, ale vykonává tam jen své zaměstnání. Autor ještě poukazuje na hojnou absenci mužů mezi personálem, tedy nepřítomnost mužské role, kterou děti mnohdy nezažily ani ve vlastní rodině.

Dětský domov dále nedokáže dítěti zabezpečit genetickou a etnickou kontinuitu, což se týká i ztráty kontinuity rodinných tradic, rituálů. Na druhou stranu se zde často mohou vytvořit kvalitnější blízké vztahy, než tomu bylo v biologické rodině. *„Mnohé děti se v dospělosti vracejí do dětského domova (pokud tam tedy ještě pracuje „jejich“ člověk) a považují ho za svůj „rodičovský dům“.*

V dětských domovech rodinného typu nevzniká náhrada rodinného společenství, spíše se zde utváří společenství bytové. Jistá rizika lze spatřovat i ve skutečnosti, že dítě většinou přichází do zařízení z prostředí s nízkou sociální úrovní, v průběhu pobytu zde se octne v prostředí materiálně zabezpečeném, tudíž po odchodu se může cítit frustrovaně, protože se často vrací opět na nízkou životní úroveň. Autor varuje před zbytečně luxusním zajištěním (uvádí například opakované rekreační zájezdy do zahraničí), které materializuje nazírání dětí na svět a zvyšuje očekávání celoživotní podpory státu.¹²

1.2 Příklad problémů a úkolů ústavní výchovy

Soud nařizuje ústavní výchovu dětem, jejichž rodina jim nevěnuje dostačující péči anebo je značně ohrožena výchova dítěte (afunkční a dysfunkční rodiny).¹³

Nejvyšší důležitosti v této oblasti musí dosahovat pomoc a ochrana dítěte – nikoliv trest, tudíž zajištění kvalitních a bezpečných podmínek, pozitivních vztahů a následně pocitu důvěry mezi dítětem a dospělým.¹⁴ Mnohdy se tak ovšem ve školských zařízeních neděje.

---

¹² ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 113–116.

¹³ PÁVKOVÁ, Jiřina, Bedřich HÁJEK, Břetislav HOFBAUER, Vlasta HRDLIČKOVÁ a Alena PAVLÍKOVÁ. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 3. vyd., aktualiz. Praha: Portál, 2002, s. 135.

¹⁴ Srovnej ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech*, op. cit., s. 84.; JÁNSKÝ, Pavel. *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*, op. cit., s. 95.

Nalezneme zařízení moderní a specializovaná, s individuálním přístupem a respektem, ale také ta, která stále odráží socialistické způsoby řešení obtíží.

Jánský poukazuje na ekonomickou stránku ústavní výchovy, která „je relativně velmi nákladná a pokud má důstojně plnit úkoly jedné z forem náhradní péče, musí se nutně možnosti a hlediska ekonomů sblížit s požadavky pedagogů.“ Mělo by tak podle něj dojít k snižování počtu dětí umístěných v jednotlivých ústavech a zakládání nových specializovaných zařízení, které budou reagovat na specifické potřeby dětí, s čímž samozřejmě souvisí i změna příslušné legislativy. Pokud musí dojít k odebrání dítěte z rodiny, je třeba, aby se tak stalo co nejdříve, k čemuž je také třeba efektivní spolupráce zúčastněných subjektů a resortů.

Snaha o přiblížení poskytované péče rodinnému charakteru je naprosto nezbytná, neboť takové prostředí může přirozeně rozvíjet schopnost sociální komunikace, nevyjímaje rozdělení práv a povinností. Navíc prostřednictvím kontaktů různě starých dětí lze formovat rodičovské postoje, potřebné pro pozdější plnohodnotné zařazení do společnosti. Po opuštění zařízení by děti měly být schopné relativně samostatně plnit požadavky běžného života (komunikace s úřady, hospodaření s penězi apod.).

Ústavní výchova má respektovat práva dětí, jakož i osob, které o ně pečují. Nejistota, psychické napětí a pocit ohrožení bývá příčinou rezignace a odchodu schopných pracovníků v oblasti.¹⁵

Příslušná zařízení musí také zabezpečit dětem podmínky podporující sebedůvěru, rozvíjet citovou stránku osobnosti a zprostředkovávat aktivní participaci ve společnosti. V rámci jednání s dítětem musí být kladen důraz na potřeby podle věku a jeho celkový harmonický vývoj.¹⁶

Škoviera stejně jako Jánský zdůrazňuje v první řadě pomoc rodině. „Pokud chceme pomáhat dětem, pomozme jejich rodičům – terénní sociální prací a finančně nenáročnými obecními nájemními byty. Až potom hledejme náhradní řešení; ne však zlaté klece, ale odborně připravené a milující lidi.“¹⁷

---

¹⁵ Tamtéž, s. 95–98.

¹⁶ PÁVKOVÁ, Jiřina, Bedřich HÁJEK, Břetislav HOFBAUER, Vlasta HRDLIČKOVÁ a Alena PAVLÍKOVÁ. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*, op. cit., s. 135.

¹⁷ ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech*, op. cit., s. 117.

K závěru však podotkněme, že na základě celospolečenské situace a limitech náhradní rodinné péče představují školská výchovná zařízení i přes některé své nedostatky pro spoustu dětí jediné řešení.¹⁸

---

¹⁸ JÁNSKÝ, Pavel. *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*, op. cit., s. 95–98.

2 VNITŘNÍ SVĚT DĚTÍ A MLADISTVÝCH

Pro lepší pochopení práce s dětmi je na místě věnovat se nejprve studiu jednotlivých vývojových období člověka. V následující kapitole je proto uvedena jejich charakteristika, konkrétně tedy popsán psychický vývoj a potřeby jedince od předškolního věku po adolescenci. S ohledem na potřeby práce se zde zabýváme i zvláštnostmi, které bývají pozorovatelné u dětí z patologického rodinného prostředí.

2.1 Charakteristika vývojových period

2.1.1 Předškolní období

Jedná se o vývojovou etapu od tří do šesti let věku. Tělesný a duševní vývoj je v kontrastu s předchozím – raným dětstvím pomalejší, výkonnost fyzických i psychických funkcí však roste, rozvíjí se zejména hrubá motorika.

Klíčovou činností představuje hra (zlatý věk hry), prostřednictvím níž se rozvíjejí veškeré psychické funkce (řeč, tvořivost, představivost a další). Předškolní děti si hrají společně s vrstevníky nebo dospělými. Rády se věnují hrám pohybovým i námětovým (například hra na obchod). V jejich hrách můžeme sledovat spontánnost, symbolismus (klacek rovná se meč), fantazii, vážnost, bohatost (množství variací), radost z činnosti, plánování a intelektualizaci. Omezování dětí v hrových aktivitách je zásadně poškozující ve vývoji.

Ve vnímání převažuje syntéza nad analýzou (soustředí se na celek), orientace v čase je nepřesná, děti žijí v přítomnosti. Formuje se záměrná paměť, zlepšuje se pozornost. Typické je polidšťování neživého (antropomorfické myšlení), animismus (oživování), konfabulace (vymýšlení) velká zvědavost (otázky „Proč?“, „Kde?“, „Jak?“). V řeči se vyskytují více monology než dialogy, její rozvoj podléhá účinné stimulaci. Specifickým způsobem vyjádření je kresba. Velkou oblibu mají též pohádky, neboť jsou svým charakterem blízké dětské psychice.

Předškolák již má základy svědomí, pociťuje vinu a uvědomuje si sám sebe. Citlivě přistupuje k uznání a pochvale od rodičů, kteří jsou pro něj vzorem. Citlivost vůbec charakterizuje toto období, často pozorujeme hojnou proměnlivost i výrazovost emocí (například projevy v mimice).¹⁹ Podle autorů Clausse a Hiebsche citové zážitky v dětství

---

¹⁹ NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HŘÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2004, s. 48–50.

determinují budoucí psychický vývoj. „Čím je dítě mladší, tím významnější pozici mají citové zážitky v jeho životě.“²⁰

Vytváří se základy charakteru a osobnosti. Přibližně ve čtvrtém roce se dítě odpoutává od matky a přesouvá svůj zájem k otci a vrstevníkům. V tomto stadiu vývoje se často setkáváme s poruchami řeči (například koktavost), při traumatech, deprivaci apod. se vyskytují i úzkostné stavy a noční děs.²¹

Podle **Sigmunda Freuda** se jedná o tzv. falické stádium.²² Pozornost dítěte přitahuje oblast genitálií, jak vlastní, tak ostatních dětí. Potřebnou slast mu přináší tedy manipulace s pohlavními orgány.²³ Občas děti při usměrňování v této oblasti, získají na dlouhou dobu pocit, že je celá sexualita něco nesprávného.²⁴

Vývojová periodizace **E. H. Eriksona** vychází z předpokladu, že jednotlivé vývojové etapy přináší určitý psychosociální konflikt, se kterým je potřeba se vypořádat. Ve falickém stádiu by mělo tedy dojít k vyřešení konfliktu mezi vlastní aktivitou, iniciativou a pocitem viny.²⁵

Jean Piaget nazývá období od zhruba dvou do sedmi let předoperačním stádiem. Pro myšlení dítěte je typický egocentrismus (chápe jen svůj úhel pohledu), centrace (soustředí se jen na jeden znak jevu a ostatní – zvláště ty nejdůležitější pomíjí) a neschopnost zpětného uvažování.²⁶

2.1.2 Mladší školní věk

Za mladší školní věk pojímáme období od šesti do zhruba jedenácti let věku. Dítě začíná navštěvovat základní školu, což pro něj představuje důležitou životní změnu. Přizpůsobuje se nepoznanému prostředí, učí se novým sociálním rolím a způsobům komunikace, má řadu povinností, za něž je hodnoceno (což působí na jeho sebehodnocení i sebedůvěru).

---

²⁰ Tamtéž, s. 74.

²¹ Tamtéž, s. 50.

²² Jednotlivá vývojová období dle Freuda jsou postavena na převládajícím způsobu dosahování slasti. Teorie je užitečná zejména proto, že poukázala na význam raného dětství pro další vývoj, čemuž se dříve nevěnovala pozornost.

²³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005, s. 38.

²⁴ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: vývojová psychologie*. 3. vyd., přeprac. Praha: Portál, 2014, s. 138.

²⁵ Erik Homburger Erikson se snažil sloučit Freudovu psychoanalytickou koncepci a teorii kognitivního vývoje Jeana Piageta.; NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HRÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. *Vývojová psychologie*, op. cit., s. 27, 48.

²⁶ BIRCH, Ann a Tony MALIM. *Psychologia rozwojowa w zarysie: od niemowlęstwa do dorosłości*. 2. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1997, s. 43–46.

Zlepšuje se senzomotorická koordinace a motorická výkonnost (i jemná motorika). Děti na prvním stupni ZŠ se vyznačují také silnou potřebou pohybu, která by neměla být potlačována.

Hlavní činností je učení, jež má zdokonalující efekt na všechny psychické funkce. Jmenujme zde například řečové schopnosti a dovednosti – během výuky si dítě mimo jiné osvojuje nová slova a pojmy. Orientace na reálný svět vytlačuje do pozadí fantazii a snění (lze sledovat také v kresbě), rozvíjí se logické uvažování a od devátého roku kritické myšlení.²⁷

Česká psycholožka Marie Vágnerová nový způsob myšlení vymezuje následujícími změnami:

- 1) *schopnost decentrace, dovednost posuzovat skutečnost podle více hledisek (počet, barva, účelnost...)*
- 2) *schopnost pochopit podstatu určité skutečnosti, rozeznání její totožnosti za různých okolností*
- 3) *významným znakem logického myšlení je reverzibilita, tzn. že logické operace jsou vratné ($a + b = c$, $c - b = a$)²⁸*

Děti v tomto vývojovém stupni cítí potřebu pozitivního hodnocení a úspěšnosti. Při nenaplnění potřeby vzniká frustrace a stres. Hra je pořád významnou aktivitou, často se setkáváme se soutěživostí. Školáci se věnují pohybovým, konstruktivním i skupinovým hrám, v současnosti preferují hry počítačové. Ve volném čase sledují televizní programy a jiné typy pasivní zábavy, které nezřídka upřednostňují před aktivními formami.

Zpravidla jde o klidné a bezproblémové období, převládá radostná nálada a optimismus. Mohou se objevit školní fóbie, poruchy životosprávy, koktavost nebo neurotické návyky ap. Negativní jevy se někdy zafixují, prohlubují (například neurotické bolesti hlavy), jindy ustupují (pomočování).²⁹

Raný školní věk **S. Freud** označuje jako stádium latence. Klesá orientace na sexuální podněty, přesouvá se na jiné aktivity, prostřednictvím nichž se vybíjí libido (jde o tzv. sublimaci). Dítě se zajímá o druhé lidi a vztahy s nimi.³⁰

---

²⁷ P. Říčan i Z. Matějček mladší školní věk nazývají realistickým obdobím.; Tamtéž, s. 50–51.

²⁸ VÁGNEROVÁ, Marie In NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HRÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. *Vývojová psychologie*, op. cit., s. 51.

²⁹ Tamtéž, s. 51.

³⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*, op. cit., s. 38.

Podle **Eriksona** jde o fázi píle a snaživosti, ve které se školák uplatňuje zejména svým výkonem. Proti píli zde stojí pocit méněcennosti.³¹

V teorii kognitivního vývoje **J. Piageta** najdeme pro mladší školní věk název stádium konkrétních operací. Stádium se vyznačuje hlavně vyvinutím vratného a logického uvažování a schopnosti decentrace. Dítě chápe stálost počtu (okolo šestého, sedmého roku) a objemu (v jedenácti, dvanácti letech), nastává odklon od egocentrického myšlení.³²

2.1.3 Pubescence

Věkové vymezení pubescence rozdělujeme na dvě fáze:

- 1) prepubescenci - věk 11 až 13 let u dívek, chlapci dva roky poté; znaky pohlavního dozrávání až po příchod menstruace (poluce)
- 2) pubescenci - 13 až 15 let, trvá do získání schopnosti reprodukce, obvykle jeden až dva roky po začátku menses.³³

U Zdeňka Matějčka bychom v otázce členění vývojových údobí našli po mladším školním věku, střední školní věk (doba vyrovnané konsolidace) a starší školní věk (puberta).³⁴

Dospívání – nejkritičtější a nejdynamičtější etapa v životě člověka se vyznačuje nápadnými biologickými a psychickými změnami. Puberta má velmi individuální průběh, rozdíly lze sledovat jak mezi chlapci a dívkami, tak u jedinců stejného pohlaví a věku. Odborníci se shodují, že u dívek se jedná o poklidnější proces, jsou přizpůsobivější a společenštější. U hochů pozorujeme nevyvážené reakce a výkony.³⁵

Chlapci, kteří dospívají dříve, bývají oblíbenější, ti, u kterých vyspělost nastupuje později, mají malou sebedůvěru, řadu komplexů a nejednou jsou šikanováni nebo objektem agrese vrstevníků. Brzy vyspělé dívky se snaží změny skrývat a jsou nejisté. Tělesná přitažlivost hraje u pubescentů podstatnou roli v hodnotovém žebříčku.

---

³¹ NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HRÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. *Vývojová psychologie*, op. cit., s. 27, 51.

³² Srovnej tamtéž, s. 25.; BIRCH, Ann a Tony MALIM. *Psychologia rozwojowa w zarysie: od niemowlęctwa do dorosłości*, op. cit., s. 46.

³³ NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HRÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. *Vývojová psychologie*, op. cit., s. 52.

³⁴ MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují: eseje z dětské psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 1994, s. 57–58.

³⁵ J. Švancara a mnoho dalších vývojových psychologů poukazuje na déletrvající skutečnost, a to, že tělesný vývoj (i ten sexuální) se postupně zrychluje. Psychosociální vývoj v dospívání se naproti tomu zpomaluje (vzpomeňme zde prodlužování školní docházky a tím pádem delší závislost na rodičích).

Hormonální změny zapříčiňují proměnlivost prožívání emocí.³⁶ Ty bývají spíše negativní, jedinec pocítuje nelibost, je mrzutý, podrážděný a zejména dívky citlivější. Nahromaděné napětí pomáhají vybit pohybové aktivity, což také zvyšuje citovou stabilitu. Značně se rozvíjejí poznávací procesy, myšlení je pružné a tvořivé. „*Z.Matějček (1991) přirovnává dospívajícího k badateli, který tvoří různé hypotézy a ověřuje jejich platnost.*“³⁷

Objevuje se egocentrická orientace, nadměrná kritičnost a pubertální radikalismus, subjektivní zjednodušování problémů. Vytváří se vlastní identita. Velká důležitost náleží též skupinové identitě (přijetí vrstevníky), s čímž souvisí snaha distancovat se od rodiny. Člověk v této životní etapě cítí silnou potřebu navázání přátelství a intimního vztahu, probouzí se sexualita.

Někteří pubescenti trpí nutkavými neurózami, depresivními stavy, sebevražednými sklony apod.³⁸

V genitálním stádiu dle **Freuda** dochází po období latence k oživení a zřetelnému rozpuku genitálně orientované slasti. Nejprve se uspokojení realizuje prostřednictvím autoerotických aktivit, později přichází na řadu vztahy (i sexuální) s ostatními.³⁹

„*E.Erikson (1964) charakterizuje pubescenci jako období hledání vlastní identity doprovázené pocitem nejistoty a pochybnostmi.*“⁴⁰ V konfliktní opozici tedy sleduje identitu a převzetí role.⁴¹

Podle **Piageta** se období od 11 let až do dospělosti označuje stádiem formálních operací. Objevuje se schopnost abstraktního uvažování, řešení problému na základě systematického testování souboru hypotéz a dalších operací s nimi. Stoupá tak porozumění zákonům řídicím chování věcí ve vnějším světě a neměnným principům.⁴²

---

³⁶ V. Příhoda nazývá pubescenci obdobím vulkanismu.

³⁷ MATĚJČEK, Zdeněk In NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HRÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. *Vývojová psychologie*, op. cit., s. 54.; Tamtéž, s. 52–54.

³⁸ Tamtéž, s. 54–55.

³⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*, op. cit., s. 38.

⁴⁰ ERIKSON, Erik In NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HRÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. *Vývojová psychologie*, op. cit., s. 53.

⁴¹ Novotná a kol. uvádí u genitálního stádia již adolescenci.; Tamtéž, s. 27.

⁴² CASE, Robbie. *Intellectual Development: Birth to Adulthood*. 1. tit. Orlando: Academic Press, 1985, s. 21.; BIRCH, Ann a Tony MALIM. *Psychologia rozwojowa w zarysie: od niemowlęctwa do dorosłości*, op. cit., s. 47.

2.1.4 Adolescence

Adolescencí, jinak také mládím, rozumíme nejčastěji věk od 15 do 20 let.⁴³ Fyzický i psychický vývoj se ustaluje, probíhá sexuální, sociální, ideová a profesionální adaptace. Zakladatel psychologie adolescence G. S. Hall hovoří o období bouří a konfliktů, Gessel vidí klíčovost etapy ve hledání sebe sama.

Podle Říčana tělesné vzezření zaujímá pozornost člověka snad i více než v předchozím údobí. Jde o nejzdravější fázi, fyzické možnosti organismu se nachází na vrcholu, rovněž jako inteligence. Tělesné i duševní dozrávání dívek je ukončeno dříve. Soustřeďují se spíše na kooperaci, kdežto chlapci na soupeření a dominanci.

Adolescent umí k řešení používat originální postupy, přemýšlí nad různými filozofickými otázkami, koncepcemi, smyslem života. Dochází k ustálení náboženské a politické orientace, s čímž může být spjato členství v náboženských sektách apod. Nazírání na budoucnost je převážně pozitivní.⁴⁴

Pokračuje budování vlastní identity. „*Sebepoznání je nutným předpokladem pro sebeformování, autoregulaci, ke které v této životní periodě dochází. Nadměrný zájem o sebe sama souvisí s adolescentním egocentrismem.*“⁴⁵ Rovněž v mládí se jedinci nadále ztotožňují s ideály a modely.

Běžně se u dospívajících setkáme s kritikou života a postojů dospělých, především pak vlastních rodičů. Aktuální je separace od rodiny a potřeba intimních kontaktů (následně i zisk prvních sexuálních zážitků a zkušeností). Obyčejně nejde o trvalé citové vztahy.

Na rozdíl od Halla, Novotná a kol. píše o harmonickém a klidném období. Adolescent se ale může potýkat třeba s rozpory mezi fyzickou a sociálně ekonomickou vyspělostí, intergeneračními a partnerskými střety, neurotickými projevy nebo toxikománií.⁴⁶

Periodizací a popisem vývoje se zabývali dále například **H. Wallon, C. G. Jung, R. Spitz, M. Mahlerová, D. Stern** a další. Z českého prostředí jmenujme **V. Příhodu** a **J. Švancarů**.⁴⁷

---

⁴³ Americká psychologka Hurlocková dělí adolescenci do tří fází, které celkem obsáhnou období od 10 do 21 let.

⁴⁴ NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HRÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. *Vývojová psychologie*, op. cit., s. 55–56.

⁴⁵ Tamtéž, s. 56.

⁴⁶ Tamtéž, s. 56–57.

⁴⁷ Viz VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I: dětství a dospívání*, op. cit., s. 38–42.; Viz NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HRÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. *Vývojová psychologie*, op. cit., s. 27–29.

2.2 Charakteristiky dětí v náhradní výchově s akcentem na dětské domovy

Jak již bylo naznačeno v první kapitole, do náhradní výchovy se dostávají především děti z nestabilního rodinného prostředí. Neúplnost rodiny významně zvyšuje riziko emocionálního narušení, poruch chování a i zdravotních potíží. K poškození dítěte může dojít také už během gravidity, vzpomeňme například FAS (Fetal Alcohol Syndrome)⁴⁸, kouření nebo nedodržování hygieny a správné životosprávy budoucí matkou. „Mezi dětmi žijícími v dětských domovech je mnohem větší podíl dětí s postižením, než jaký najdeme v běžné populaci.“⁴⁹

Děti v náhradní výchově intelektově zaostávají (což se podnětnou péčí značně zmírňuje), avšak více nepříznivých dopadů pozorujeme v jejich osobnostních charakteristikách. Uvedme hlavně zvýšenou afektivitu, absenci ideálů a silné vůle, nízké ambice.⁵⁰

Zdeněk Matějček identifikuje následujících šest typů dětí svěřených do náhradní výchovy podle jejich výchovných charakteristik:

- typ dobře přizpůsobivý – žádné nápadné potíže
- typ útlumový – nízká podnětnost → apatie
- typ náhradního uspokojení – nadměrné přejídání, masturbace apod. z nedostatku citové stimulace
- typ sociálně hyperaktivní – masivní, ale roztržitý sociální zájem, plytké vztahy, nezájem o hru, práci, učení
- typ provokativní
- typ zanedbaný – především ve spojitosti s jinou kulturou a hygienickou stránkou.⁵¹

Děti, které se octnou v dětském domově, bývají poznamenány negativními jevy jako je nedostatečná péče, špatná finanční situace rodiny, selháním jejich rodičů v úkolech výchovy, alkoholismus v rodině, týrání nebo mají například rodiče ve výkonu trestu odnětí svobody.⁵² Prošli si specifickými traumatickými událostmi, mají narušené vztahy s rodiči. Největší

---

⁴⁸ Děti mají už po narození abstinenční příznaky, nižší porodní váhu, drobná poškození mozku a jiné.

⁴⁹ ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech*, op. cit., s. 43–44, 46.

⁵⁰ Tamtéž, s. 47–48.

⁵¹ Tamtéž, s. 49.

⁵² PTÁČEK, Radek, Hana KUŽELOVÁ a Libuše ČELEDOVÁ. *Vývoj dětí v náhradních formách péče* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, s. 10 [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13150/nahradni_pece.pdf.

nepříznivý dopad na vývoj u nich představuje nedostatek citových podnětů. Umístění dítěte do náhradního prostředí ve velké míře ovlivňuje jeho duševní i tělesný vývin (zejména z důvodu psychosociální deprivace) a znamená citelný zásah do života.

Z uvedeného vyplývá i obtížné navazování vztahů, vazba s dospělým jedincem však je pro tyto děti velmi potřebná. Ptáček, Kuželová a Čeledová dále uvádějí, že „*okolo 30% dětí umístěných do náhradní institucionální péče se také potýká s emočními a vývojovými poruchami a poruchami chování, tito jedince častěji užívají psychotropní medikaci a využívají psychiatrických služeb, vykazují vyšší riziko rozvoje poruch chování a emocí v dětství a adolescenci, mají problémy v seberegulaci.*“⁵³ U dětí, jichž se týkalo zneužívání nebo zanedbávání, si můžeme všimnout výraznější touhy po stálosti, bezpečí, emocionální neměnnosti.⁵⁴

Podle české studie Ptáčka a kolektivu provedené v letech 2010 až 2011, jejímž cílem bylo zmapovat vývoj a potřeby dětí v náhradní rodinné a výchovné péči, vyšly z vývojového hlediska děti z dětských domovů jako nejslabší skupina.⁵⁵ Mimo jiné u nich byla zjištěna například zvýšená přítomnost pocitu osamělosti, depresivity a disociativní symptomů. Tyto děti mají také problémy s plněním školních povinností.⁵⁶

U dětí v náhradní institucionální péči není žádnou výjimkou ani výskyt syndromu ADHD (Attention Deficit Hyperaktivity Disorder), způsobené drobným postižením mozku. Hyperaktivní děti bývají nepozorné, neklidné, s odchylkami ve vnímání a paměti, poruchami motoriky a senzomotorické koordinace, snadněji se unaví atd.⁵⁷

---

⁵³ Tamtéž, s. 36–37.

⁵⁴ Dítěti škodí několikanásobné přesuny mezi zařízeními nebo rodinami.

⁵⁵ Mezi další skupiny patřily děti z pěstounských rodin, z rodin neúplných (selhávajících) a z biologických rodin. Autoři popisují stav, upozorňují na nemožnost interpretace přímé kauzální závislosti výsledků na formách náhradní péče. Ostatně s výrazně negativní vývojovou zátěží už děti do dětských domovů přicházejí. Jejich vývoj je o to problematičtější, pokud pobývaly v kojeneckém ústavu.

⁵⁶ PTÁČEK, Radek, Hana KUŽELOVÁ a Libuše ČELEDOVÁ. *Vývoj dětí v náhradních formách péče* [online], op. cit., s. 38, 40, 42. [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13150/nahradni_pece.pdf.

⁵⁷ Tamtéž, s. 28.; NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HRÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. *Vývojová psychologie*, op. cit., s. 40.

3 SOCIÁLNĚ AKTIVIZAČNÍ ČINNOSTI

Kapitola se – jak již z názvu vyplývá, věnuje vymezení aktivit, které mají za cíl člověka vést k činorodosti, podněcovat k vrůstání do společnosti a usnadnit tento proces. Tyto činnosti mají nesmírný význam jakožto prevence sociálně patologických jevů, neboť upevňují vztahy a provázanost v kolektivu, přináší jedinci uspokojení a vybití, které by jinak nacházel v negativně působících sférách (např. ve skupině vandalů, záškoláků apod.). Sociálně aktivizační činnosti mají vliv na řádné fungování a vývoj člověka, jeho pozitivní vztah k okolí, sobě samému a životu vůbec.

V rámci našeho předmětu zájmu využíváme poznatků pedagogiky volného času. Byť má pobyt ve škole na dítě také zásadní sociálně aktivizační účinky, zabýváme se v textu s ohledem na možnosti dětského domova a charakter práce pouze přípravou dětí na vyučování a vzděláváním mimo školní prostředí.

V závěrečné části kapitoly je zmíněna úloha her, hraček a domácích zvířat ve výchově dětí a popsána role a osobnost vychovatele, který představuje pro průběh socializace dětí a mládeže zejména v dětských domovech významného činitele.

3.1 Volný čas a výchova mimo vyučování

Do volného času spadá odpočinek, zábava, rekreace, zájmové aktivity a vzdělávání, dobrovolná společensky užitečná činnost. Pávková, Hájek a Hofbauer uvádějí, že „z hlediska dětí a mládeže do volného času nepatří vyučování a činnosti s ním související, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a osobní věci, povinnosti spojené s provozem rodiny, domácnosti, výchovného zařízení i další uložené vzdělávání a časové ztráty.“ Neřadí se sem ani spánek, jídlo, hygiena a zdravotní péče.⁵⁸

Děti potřebují i v této oblasti citlivé vedení, protože se ještě neorientují ve všech možnostech volnočasového vyžití. Ono pedagogické ovlivňování musí být nenásilné, aktivity pestré a atraktivní. Společnost by neměla být lhostejná ke způsobu trávení volného času dětí, neboť jeho kvalitní náplň má výrazný preventivní význam.⁵⁹

Výchova dětí a mládeže v době mimo vyučování nabízí příležitost k rozumnému využití volného času. Utváří hodnotné zájmy, naplňuje a kultivuje důležité lidské potřeby, zdokonaluje osobité schopnosti a fixuje morálku. Způsob trávení volného času se odráží ve

---

⁵⁸ Vymezení pojmu volný čas bychom samozřejmě našli více.; PÁVKOVÁ, Jiřina, Bedřich HÁJEK, Břetislav HOFBAUER, Vlasta HRDLIČKOVÁ a Alena PAVLÍKOVÁ. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*, op. cit., s. 13.

⁵⁹ Tamtéž, s. 13–14.

studijních i pracovních výkonech a ovlivňuje mezilidské vztahy. Tato oblast výchovy obsahuje kromě formování volného času i přípravu na školu a zpevňování hygienických a kulturních návyků. Výchova mimo vyučování tak plní výchovnou, vzdělávací, sociální i zdravotní funkci.⁶⁰

Pokud jde o její realizace v zařízeních, mezi nejvýznamnější patří: školní družiny, školní kluby, střediska pro volný čas dětí a mládeže (domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností), domovy mládeže, dětské domovy, základní umělecké školy, jazykové školy, různá občanská sdružení, sdružení dětí a mládeže, tělovýchovné a sportovní organizace, kulturní a osvětová zařízení, dále pak také církve a náboženská společenství (např. salesiánská střediska mládeže). Neméně potřebné je však též, aby měl člověk čas jen sám pro sebe – bez organizovaného, institucionálního působení.⁶¹

3.2 Výchovné a vzdělávací aktivity v čase mimo výuku

Obsahem výchovy mimo vyučování jsou činnosti odpočinkové, rekreační, zájmové, sebeobslužné, veřejně prospěšné a příprava na vyučování. Všechny druhy aktivit jsou důležité a vzájemně se prolínají.⁶²

3.2.1 Odpočinkové a rekreační aktivity ve výchově mimo vyučování

Odpočinkové činnosti vystihuje značný klid, pohybová a psychická nenáročnost. Odpočinek v největší míře poskytuje spánek. Naproti tomu rekreační činnosti mají charakter vydatného pohybu, zejména ve venkovním prostředí. Jde o tělovýchovné nebo manuálně pracovní aktivity.

Tyto činnosti pomáhají redukovat únavu (fyzickou i psychickou) z vyučování. Únava se snadněji dostavuje u mladších dětí, ovšem ve zvýšené míře ji pozorujeme i u pubescentů, protože u nich nastávají náročné vývojové změny.

Pokud se žákům nedostává potřebného odpočinku a rekreace, běžně se to manifestuje nepozorností, vzdorem, neposlušností. Občas však takový stav vede až k závažnému jednání jako lhaní, záškoláctví, podvody, útěky z domova a toulání, agresivita a další. Není výjimkou

---

⁶⁰ Tamtéž, s. 37–38.

⁶¹ Tamtéž, s. 43–45.

⁶² Srovnej HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogika volného času*. 2. vyd., přeprac. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010, s. 43–44.; PÁVKOVÁ, Jiřina, Bedřich HÁJEK, Břetislav HOFBAUER, Vlasta HRDLÍČKOVÁ a Alena PAVLÍKOVÁ. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*, op. cit., s. 51–52, 83.

ani neurotická reakce v podobě bolestí hlavy, poruch spánku, koktání, mimovolných pohybů (tiků) apod.

Vychovatel při zařazování těchto aktivit bere v potaz věk, denní dobu, osobní preference a potřeby dítěte. Jsou také vhodnou příležitostí k individuálnímu působení na děti, rozhovorům o zážitcích a starostech.

Příklady odpočinkových aktivit:

- prohlížení obrázků apod., četba časopisů a knih, osobité spontánní zájmové aktivity
- klid na lůžku (v křesle, na lehátku atd.), relaxační cvičení, spánek
- poslech rádia, sledování programu v televizi, videa, práce s počítačem
- stolní společenské hry, klidné námětové, tvořivé hry
- rozhovory o četbě, filmech, divadle, sportu, různých zajímavých událostech apod.
- vyprávění vlastních zážitků, jednotlivé neformální konverzace
- nenáročné vycházky (nejlépe v striktně neorganizovaném útvaru).

Příklady rekreačních aktivit:

- vycházky se znaky sportovních, přírodovědných, turistických či jiných zájmových aktivit
- drobné pohybové hry na hřišti nebo zahradě (i s využitím dostupného vybavení/náčiní), v parku, přírodě, závodivé hry
- pobyt v areálech zdraví, překonávání přírodních překážek
- vyrovnávací i uvolňovací cvičení, zdravotní a kondiční gymnastika (s náčiním i bez)
- rekreační sportování (hry, atletika, plavání, lyžování atd.)
- pohybové hry v místnosti (s náčiním nebo bez, námětové a dramatizující)
- sezonní hry a zábava (koupání ve vodě, hry se sněhem)
- hudebně-pohybové aktivity (tance, jazzgymnastika, aerobik, hry se zpěvem či hudbou).⁶³

---

⁶³ Tamtéž, s. 83–85, 87, 89.

3.2.2 Zájmové aktivity ve výchově mimo vyučování

Cílem zájmových činností je naplňování a rozvíjení osobních potřeb, zájmů a dovedností. Zájmy vedou osobnost k aktivitě v určitém směru, mají úzkou spojitost s vlohami a schopnostmi člověka, jež předpokládají úspěšné vykonávání činnosti. Jedinec těmto činnostem přikládá zvláštní význam, mají pro něj velkou seberealizační hodnotu. „*Jako trvalé se však obvykle upevní pouze ty zájmy, které odpovídají vnitřním předpokladům a vnějším podmínkám.*“⁶⁴

Zájmy lze rozdělit dle úrovně činnosti (produktivní, receptivní), intenzity (hluboké, povrchní), časového trvání (krátkodobé, dočasné, přechodné, trvalé), míry koncentrace (jednostranné, mnohostranné), společenské hodnoty (žádoucí, nežádoucí) a klasicky podle obsahu, který dále rozebíráme. Volný čas bez zájmových činností může být příčinou patologického chování. Zájmy výrazně přispívají k rozvoji osobnosti v mnoha ohledech, plní funkci výchovnou i vzdělávací, působí motivačně, socializačně i regeneračně.

Příklady společenskovedních zájmových aktivit:

- seznamování se s historií (např. navštěvování památných míst spjatých s dějinami národa)
- sledování politického a společenského dění
- dodržování lidových tradic, oslava různých svátků
- náboženské a filozofické směry
- zájmové studium cizích jazyků
- sběratelství apod.

Příklady pracovně-technických zájmových aktivit:

- práce s různými materiály (např. dřevo, textil, modelovací hmoty)
- konstruktivní práce, se stavebnicemi
- elektrotechnika, elektronika, audio a videotechnika
- příprava pokrmů apod.

Příklady přírodovědně-ekologických zájmových aktivit:

- pěstitelství a chovatelství
- ochrana a tvorba životního prostředí
- práce s tematickou literaturou (např. encyklopedie)

---

⁶⁴ Tamtéž, s. 92–93.

- pokusnictví, vedení přírodovědné dokumentace (např. herbáře)
- spolupráce s institucemi
- rybářství, včelařství, myslivost apod.

Příklady estetickovýchovných zájmových aktivit:

- výtvarné zájmové činnosti (např. malba, kresba, dekorativní práce, modelování, návštěvy výstav)
- hudební zájmové činnosti (např. sborový a sólový zpěv, tanec, hra na hudební nástroje, poslech hudby)
- literárně-dramatické zájmové činnosti (např. četba, tvorba literární a dramatická, návštěvy kulturních představení)

Příklady tělovýchovných, sportovních a turistických zájmových aktivit:

- kondiční cvičení (možno s náčiním, hudbou)
- atletika
- akrobacie
- sportovní hry
- sezonní sporty a hry
- pěší i vodní turistika, cykloturistika
- sledování a návštěva sportovních soutěží, utkání

V současné době také stoupá zájem o výpočetní techniku. Činnosti se mohou navzájem prolínat, některé bychom označili jako hraniční a v důsledku celospolečenského rozvoje bychom našli i další, nové typy činností. Zmíňme ještě, že obsah zájmové činnosti se odvíjí také od věku (se zvyšujícím věkem se tříbí a specializují) a dalších určujících faktorů.⁶⁵

3.2.3 Sebeobslužné a veřejně prospěšné aktivity ve výchově mimo vyučování

Co se týče aktivit sebeobslužných, mají vést dítě k samostatné péči o sebe samé a svůj majetek. Jde o upevňování hygienických návyků, vhodného chování a jednání ve společnosti. Cílem veřejně prospěšných aktivit je uvědomělé, z vlastní vůle vykonávané působení, ze kterého má společnost užitek, ať již hmotný či duchovní. Vychovatel k tomu musí umět žáky správně namotivovat. „*Při promyšleném pedagogickém vedení jim tyto*

---

⁶⁵ Tamtéž, s. 93–98.

*činnosti přinášejí pocit uspokojení, radost z dobrých výsledků a společenského ocenění práce.*⁶⁶ Prostřednictvím těchto aktivit si dítě utváří šetrný vztah k majetku, vnímá hodnotu lidské práce, formuje mezilidské vztahy založené na odpovědnosti, úctě a dovednosti vést druhé nebo se jim podvolit.

Příklady sebeobslužných a veřejně prospěšných aktivit:

- osobní hygiena (pravidelné mytí, čistota při stravování, způsob stolování a chování během infekčního onemocnění apod.)
- funkční a vkusné odívání, starost o oblečení a obuv
- udržování pořádku a čistoty prostředí
- návyky při jednání s lidmi, chování ve společnosti (pozdrav, poděkování), schopnost sebezprosažení a komunikace, hledání kompromisu, řešení sporů atd.⁶⁷

3.2.4 Příprava na vyučování ve výchově mimo vyučování

Náplní přípravy do školy je procvičování, opakování, případně prohlubování, fixování a aplikování znalostí a dovedností ze školní výuky. Plní úkoly vzdělávací i výchovné (pěstování zájmu o sebevzdělávání, pravidelné plnění školních povinností a péče o školní potřeby).

U přípravy na vyučování musí být kladen důraz na to, aby se lišila od klasického vyučování a působila tak zajímavě. Vhodné je zařazení inovativních aktivit, způsobů práce a aktivizujících pomůcek. Za předpoklad úspěšné přípravy na vyučování považujeme respektování potřeb školní výuky, věku a individuálních zvláštností žáka, denního režimu, dále také účelnou organizaci přípravy a spolupráci vychovatele a učitele.

Příklad forem a obsahu přípravy na vyučování:

- písemná a ústní příprava
- procvičování látky didaktickými hrami
- ověřování získaných znalostí v praxi (sledováním rozhlasu, televize, četbou, prací s počítačem, encyklopediemi, časopisy apod.)
- prohlubování poznatků konkrétními činnostmi (při vycházce, návštěvě výstavy, exkurzi, během spontánní i organizované zájmové činnosti a obvyklých životních

---

⁶⁶ Tamtéž, s. 102.

⁶⁷ Tamtéž, s. 102–103.

situacích, pracemi grafickými, rukodělnými, praktickými a pokusnickými, sběratelskými, veřejně prospěšnými).

Příprava na vyučování může být hromadná, skupinová nebo individuální. Lze využít také metod například názorných (pozorování předmětů a jevů), slovních (vysvětlování, vyprávění, práce s textem, zadání problému) nebo předvádění.⁶⁸

3.3 Hry, hračky a domácí zvířata ve výchově dětí

Hry dětí představují prostředek k výchově, rozvoji, poznávání i relaxaci. Přinášejí vzrušení, radost, odreagování napětí a negativních pocitů, mají také velký význam při socializaci. S přibývajícím věkem se mění jejich charakter i přístup dětí.⁶⁹ Mají své nezastupitelné místo mezi odpočinkovými a rekreačními činnostmi. Pro vychovatele je nutností, aby disponoval znalostí rozmanitých druhů her a uměl jimi děti zaujmout.⁷⁰

Podstatnou součástí her bývají hračky, především u mladších dětí. „Podle současných hledisek má hračka přinášet nejen radost a citové uspokojení, ale musí odpovídat i hygienickým, pedagogickým a estetickým požadavkům. Dalším požadavkem je variabilita hračky.“ Jestliže hračka nespĺňuje ony nároky, nemůže plnit výchovnou funkci. Pro adekvátní rozvoj musí odpovídat věku⁷¹ i druhu hry.⁷² Zdeněk Matějček poukazuje na přehršel hraček na trhu a jejich vysokou cenu a na to, že až do nedávna si děti hrávaly například s tím, co našly kolem sebe nebo s předměty denní potřeby. Podle něj jsou tak při hrají omezeny v tvořivosti.

Přítomnost domácího zvířete v životě dítěte a soužití s ním podporuje výchovu k odpovědnosti. Nejprve však až od puberty můžeme očekávat, že dítě převezme podstatnou část péče o zvíře. U zvířat děti mohou bezprostředně sledovat jejich nejrůznější životní projevy (vyměšování, rozmnožování atd.) a nenásilně se tak seznamovat s přirozenými principy života. Jedním z nich je i nevyhnutelná smrt, neboť jsou jim svěřovány do péče

---

⁶⁸ Tamtéž, s. 104–108.

⁶⁹ Velmi rádi si hrají i dospělí, a to aktivně, ale i pasivně – např. sledováním nějaké hry jako fanoušek.

⁷⁰ SPOUSTA, Vladimír a kol. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1996, s. 22–23.; PÁVKOVÁ, Jiřina, Bedřich HÁJEK, Břetislav HOFBAUER, Vlasta HRDLÍČKOVÁ a Alena PAVLÍKOVÁ. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*, op. cit., s. 89–90.

⁷¹ Ovšem berme v potaz vývojový věk dítěte, který se někdy může lišit od věku skutečného, matrikového.

⁷² Tamtéž, s. 90–91.

většinou malá zvířata, která se nedožívají vysokého věku. Zvíře vychovává i k toleranci, ohleduplnosti, respektování práv a potřeb druhého, rozvíjí pečovatelské tendence a jiné.⁷³

3.4 Osobnost a role vychovatele

Zmiňme zde nejprve odbornou kvalifikaci profese. Podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů získává vychovatel odbornou kvalifikaci studiem v oblasti pedagogických věd⁷⁴, a to alespoň jednou z následujících možností: vysokoškolským vzděláním, vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou, vyšším odborným vzděláním nebo středním vzděláním s maturitní zkouškou. U vychovatele v dětských domovech je požadavek konkretizován na studium oblasti speciální pedagogiky, v případě vysokoškolského studia i sociální pedagogiky.

Samotné zakotvení požadavku vhodného vzdělání pro práci vychovatele vypovídá o potřebě odborné způsobilosti k této profesi, nezaručuje však stejně tak důležité osobnostní předpoklady. V zákoně č. 563/2004 Sb., bychom našli některé základní předpoklady, jsou jimi např. bezúhonnost, zdravotní způsobilost a znalost českého jazyka.⁷⁵

Do osobnostní charakteristiky vychovatele poté patří schopnost empatie, komunikativnost, umění naslouchat, přiměřená míra dominance, nekonfliktnost, stabilita, pozitivní ladění a vztah k dětem, pochopení pro (nejen) věkové zvláštnosti, kreativita, aktivita, hravost, smysl pro humor, fyzická zdatnost, příjemný vzhled (úprava zevnějšku) a vystupování.⁷⁶ Jmenujme ještě mravní zralost, cit pro spravedlnost, trpělivost, samostatnost a pohotovost.

Jak můžeme vidět, práce vychovatele vyžaduje mnoho předpokladů, vezměme také v úvahu, že vychovatel v dětském domově obvykle pracuje s heterogenní skupinou dětí (věk, pohlaví, individuální problémy atd.), z čehož vyvodíme, že jde o povolání vpravdě náročné. Dvořáček hodnotí práci učitele jako výjimečnou zátěž pro hlasový, sluchový, pohybový i nervový aparát, což bychom mohli bez rozpaků vztáhnout i na práci vychovatele.

---

⁷³ MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 6. vyd. Praha: Portál, 2013, s. 107, 115–120.

⁷⁴ Konkrétněji možno dohledat přímo v zákoně.

⁷⁵ Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. In *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. § 3, 16. [cit. 2017-04-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-o-pedagogickych-pracovnicich-1>.

⁷⁶ HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogika volného času*, op. cit., s. 84.

Představme si, jaký handicap by poté představovala například řečová vada nebo nedoslýchavost.⁷⁷

Škoviera diskutuje úlohu vychovatele. Současně by měl ale i neměl být pro dítě jako vlastní rodič.⁷⁸ Současně by měl zvládat péči o domácnost v rodinné skupině, ale také být pro děti profesionálním terapeutem. Jsou na něj tak kladeny nároky mimo již zmíněné vzdělanostní a osobnostní i časově-organizační (velká škála povinností). Rodinného modelu lze těžce dosahovat mimo jiné i proto, že zaměstnanci se střídají a často mezi nimi chybí muži.⁷⁹

Uveďme si pro ilustraci činnosti a dovednosti, které jsou pro dnešního vychovatele v dětském domově typické:

- příprava dětí na vyučování
- příprava stravy
- sebeobslužné činnosti (udržování prostředí v čistotě, hygiena, praní)
- administrativa
- relaxační a zábavné aktivity (vycházky apod.)
- dozor nad dětmi (i v noci)
- aktivní rozvíjení dětí (tvořivé hry, ruční práce, zpěv apod.)
- společensky užitečné činnosti (práce v prostorách zařízení, v obci a jinde)
- jiné pomocné činnosti (např. doprovod dítěte k lékaři, nákupy)
- jiné výchovné činnosti (besedy, rozhovory).

Škoviera vyvozuje, že „...vysokoškolské vzdělání je smysluplné maximálně v 35% práce vychovatele.“⁸⁰ Na druhou stranu nezapomínejme na hodnotu rozvoje osobnosti a obzorů vysokoškolským studiem. Kvalitní pracovník se však vzdělává neustále a všestranně, zvláště by to mělo patřit mezi jeho priority, pokud pracuje s dětmi, protože ty se s ním mohou identifikovat.

---

⁷⁷ DVOŘÁČEK, Jiří. *Základy pedagogiky pro učitele a vychovatele*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2004, s. 83.

⁷⁸ Řada autorů se shoduje na tom, že děti školního věku neočekávají a adolescenti dokonce nechtějí vychovatele jako náhradu rodiče.

⁷⁹ Mezi časté důvody odchodu vychovatelů z dětských domovů patří obtížné skloubení zaměstnání a péče o vlastní rodinu (náročná pracovní doba, únava ze stejných činností, které je potřeba provádět v obou prostředích), nedostatečně naplněná představa o plnění aktivit spíše pedagogických a problematická dohoda s ostatními vychovateli a zaměstnanci na konceptu péče o děti v dětském domově.; ŠKOVIERA, Albin. *Dilemata náhradní výchovy: teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech*, op. cit., s. 103, 105.

⁸⁰ Tamtéž, s. 106–107.

Lze předpokládat, že mladí vychovatelé bývají vybaveni pro práci spíše teoreticky, starší zase podle mnohých výzkumů zabředávají do rutinérních praktik, což souvisí se syndromem vyhoření, častým jevem v pomáhajících profesích. Aktivitu, přístup nebo úspěšnost může ovlivňovat tedy i věk.⁸¹

Vychovatel představuje rádce, instruktora, inspirátora, přítele, jenž „...s nimi sdílí radosti i neúspěchy, dokáže objektivně zhodnotit klady i nedostatky a povzbudit. Protože se žáky pracuje ve volném čase, jejich vzájemné vztahy by neměly být jen formální.“⁸²

Ostatně samo výchovné působení je úspěšné v kvalitních a pečujících vztazích, kde nechybí důvěra, respekt a slušné jednání. Dítě musí prostředí, ve kterém žije vnímat jako bezpečné, tvořivé a pohodové, musí být dbáno na uspokojování jeho individuálních potřeb, zájmů a schopností.⁸³

---

⁸¹ SEKERA, Ondřej. *Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009, s. 48–49.

⁸² PÁVKOVÁ, Jiřina, Bedřich HÁJEK, Břetislav HOFBAUER, Vlasta HRDLIČKOVÁ a Alena PAVLÍKOVÁ. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*, op. cit., s. 74–75.

⁸³ Tamtéž, s. 38.; HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogika volného času*, op. cit., s. 85–86.

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ CHARAKTERISTIKY SOCIÁLNĚ AKTIVIZAČNÍCH ČINNOSTÍ PRO DĚTI VE VYBRANÝCH DĚTSKÝCH DOMOVECH JIHOMORAVSKÉHO KRAJE

Výzkumné šetření si klade za cíl popsat charakteristiku sociálně aktivizačních činností pro děti umístěné ve vybraných dětských domovech Jihomoravského kraje. Pomocí řízených interview mapuje typy sociálně aktivizačních činností, jejich četnost a také zpětnou vazbu dětí k činnostem a trávení volného času.

4.1 Charakteristika výzkumného šetření

Ve vybraných dětských domovech Jihomoravského kraje bylo provedeno celkem 12 rozhovorů – 5 s vychovateli a 7 s dětmi, u nichž jsem se zaměřovala primárně na věk 12 až 15 let. Výjimku tvoří 18letý respondent, kterého jsem se nakonec rozhodla do šetření zahrnout, neboť informace získané v rozhovoru s ním jsou hodnotné a některé otázky navíc byly směřovány do minulosti. Období pubescence jsem zvolila, protože v tomto věku by děti již měly být schopné zodpovědět podávané otázky a také jelikož starší děti jsou často samostatnější a organizují si svůj čas hlavně samy, pravděpodobně bychom u nich tedy nenašly tak široký záběr sociálně aktivizačních činností zabezpečovaných domovem. Výběr dvou odlišných skupin dotazovaných poskytuje větší množství informací a pohledů.

Respondenti byli vybráni náhodně, u vychovatelů šlo o osoby, které byly k dispozici a měly čas se mi věnovat, to samé u dětí, které ale navíc spadaly do požadované věkové kategorie a jevily známky ochoty k rozhovoru. Výzkumné šetření proběhlo v dubnu 2017.

Z celkového počtu 9 oslovených dětských domovů odpověděly na možnost rozhovoru v zařízení pouze 3. Ve 2 dětských domovech jsem uskutečnila rozhovor vždy s 2 vychovateli, ve zbývajícím případě jen s jedním. Co se týče dětí, v jednom zařízení jsem provedla rozhovor se 3 respondenty a v dalších dvou vždy se 2 dětmi. Celkem se šetření zúčastnilo 8 osob ženského pohlaví a 4 osoby mužského pohlaví.

Pomocí interview jsem se snažila získat odpovědi na následující – výzkumné otázky:

- 1. Jaké typy sociálně aktivizačních činností zabezpečují vybrané dětské domovy?**
- 2. Jaká je jejich četnost?**
- 3. Jaká je zpětná vazba dětí k trávení volného času a sociálně aktivizačním činnostem zabezpečovaným domovem?**

Vychovatelům byly pokládány otázky:

- a) Můžete prosím popsat denní režim ve Vašem zařízení v pracovní den i o víkendu?
- b) Dokázal/a byste vymezit volnočasové aktivity ve Vašem zařízení podle jednotlivých vývojových období dítěte (předškolní věk, školáci a středoškoláci)?
- c) Jaké činnosti tvoří největší podíl na Vaší práci?
- d) Jsou v zařízení i zvířata?
- e) Jaké zájmové kroužky děti navštěvují a jak často?
- f) Jak se zde děti připravují na vyučování a jak často?
- g) Jaká je zpětná vazba dětí k aktivitám?

Dětem byly pokládány otázky:

- h) Kolik je Ti let?
- i) Co rád/a děláš ve volném čase, jaké máš zájmy? Jak často se jim věnuješ?
- j) Organizují Ti vychovatelé volný čas?
- k) Jak vnímáš to, co navrhují (např. baví Tě to × štve Tě to)?
- l) Zapojují se do Vašich her nebo jiných společných aktivit?
- m) Jaké aktivity ve volném čase děláš s ostatními a jaké sám/a?
- n) U čeho odpočíváš? Jakým se věnuješ tělesným aktivitám a jak často?
- o) Říkají Ti vychovatelé, jak by ses měl/a o své věci starat a jak se chovat ve společnosti?
- p) Podílíš se nějak na chodu rodinky (pomáháš například s úklidem, s přípravou jídla)?
- q) Jakým způsobem a jak často se připravuješ na vyučování? Pomáhá Ti někdo?
- r) Máš čas i sám/a na sebe?
- s) Povídáš si s vychovateli o svých starostech, radostech, zájmech apod.?
- t) Jsi spokojený/á se způsobem trávení svého času mimo školu?

U dětí i vychovatelů byly samozřejmě výše zmíněné otázky modifikovány podle průběhu rozhovoru.

4.2 Ověření výzkumných otázek

Ověření výzkumné otázky č. 1: Jaké typy sociálně aktivizačních činností zabezpečují vybrané dětské domovy?

Výpovědi dětí i vychovatelů jsem shrnula a roztrídila sociálně aktivizační aktivity do následujících kategorií:

Odpočinkové a rekreační činnosti

Odpočinkové a rekreační aktivity ve vybraných dětských domovech uskutečňují vychovatelé organizovanou formou nebo děti samotné svými individuálními činnostmi v rámci osobního volna. Jednou z popsaných aktivit byl pobyt na zahradě (zde například míčové hry), dále procházky, které realizují vychovatelé spíše s menšími dětmi, starší děti využívají více samostatné vycházky. Děti uvedly, že během těchto vycházek si rády povídají s kamarády, chodí například do parku, jezdí na kole a kolečkových bruslích apod. „...trávím volný čas s kamarády v parku a děláme prostě blbiny.“⁸⁴

Dalším z popisovaných způsobů jsou pasivní aktivity jako sledování televize, činnosti na počítači (například dopisování s kamarády), poslech hudby, ležení nebo spánek. Jeden dětský domov také disponuje snoezelenem, speciálně upravenou místností pro multismyslovou stimulaci, kam chodí děti relaxovat. Jmenovány byly také různé stolní hry, například Člověče, nezlob se, Activity, pexeso, puzzle, jednodušší hry s kostkou pro menší děti, dále z karetních her třeba Uno, ze stavebnic Lego a Merkur. Jedno dítě také uvedlo, že na zahradě staví i bunkr ze dřeva. Co se týče dalších her, kromě pohybových a společenských se objevily i námětové (například hraní divadla). Jedno dítě ze tří dotázaných si také čte (Čtyřlístek, Ostrov zrud).

Mezi tělesnými aktivitami byla zmíněna vyjma výše uvedeného rovněž jízda na koloběžce, plavání, fitness, posilovna a lyžařské zájezdy. Dále též návštěvy kina, divadla, různé výlety a exkurze (například ZOO, vila Tugendhat, zábavní park, muzeum, hrady).

V zařízeních probíhají rozhovory individuální a ve dvou případech i organizované – skupinové. V jednom dětském domově se jedná o tzv. skupinku, kde se řeší problémy, aktuální dění, debatuje se na různá témata. V druhém zařízení je princip stejný (zde tzv. denní kruh), ale navíc jsou sem pravidelně zahrnována i předem stanovená témata za účelem prevence a rozvoje – např. drogy, zdravá strava, o kterých se vede diskuze, případně se také uvádějí různá fakta. Na začátku týdne se v denním kruhu oznámí, kdo se má účastnit jakých

---

⁸⁴ Respondent J.

akcí, kdo bude mít úklidovou službu, připomenou se naplánovaná lékařská vyšetření a na jeho konci se týden zase zhodnotí. V individuálních rozhovorech s vychovateli děti řeší například problémy ve škole, tíživé pocity nebo zničené věci. „*Abych se potom netrápil. Abych to nedával za vinu druhým.*“⁸⁵ Dvě děti si své záležitosti řeší jinak než rozhovory s vychovateli. „*To když mám nějaký problém jako, to já si to vyřídím jako.*“⁸⁶

Zájmové činnosti

V oblasti zájmových kroužků u dětí jasně dominují sporty, zejména florbal, poté tanec a fotbal. Dále se ve výpovědích respondentů objevila vybíjená, volejbal, atletika, skaut, bowling, taekwon-do, sbor a malování. Někteří se účastní i různých soutěží nebo vystoupení. V jednom dětském domově dokonce sami vychovatelé organizují florbalové tréninky.

Další popisovanou zájmovou aktivitou je kreativní tvorba dětí s vychovateli i samostatná, jde například o kreslení, omalovávání či keramiku. Byla zmíněna také hra na kytaru, péče o koně a hospodaření na zahradě (pěstování bylinek).

Ve dvou zařízeních jsou vychovatelé také orientováni na nějaký druh terapie, např. na muzikoterapii (s dětmi zpívají, vytleskávají, hrají na bubny atd.), arteterapii (keramická dílna, výtvarná dílna atd.), objevila se i canisterapie, cvičení na rehabilitačních míčích nebo před zrcadly.

Sebeobslužné a veřejně prospěšné činnosti

Úklid v rodinných skupinách většinou funguje podle rozpisu, děti se tedy v činnostech pravidelně střídají. Zametají, vytírají, vysávají, udržují si pořádek na pokojích atd., dodržují osobní hygienu. Podle věku a schopností pomáhají s přípravou jídla nebo samy vaří. V rámci rozvíjení finanční gramotnosti byl popsán i nákup potravin.

Z rozhovorů vyplynulo, že ve vybraných dětských domovech probíhá výchovné působení ze strany vychovatelů (například učení vhodnému jednání a vystupování, poučování o lécích, které děti berou, vedení k samostatnosti a kulturnímu rozhledu). Jeden vychovatel také uvedl, že byli s dětmi čistit břehy řeky Svratky.

---

⁸⁵ Respondent J.

⁸⁶ Respondent K.

Příprava na vyučování

Do této kategorie spadá v interview uváděná kontrola deníčků a žákovských knížek, vypracovávání úkolů, opakování, procvičování atd. školního učiva. Reedukační cvičení byla popsána v rámci práce s dětmi v prostředí školy i dětských domovů. „*Pak děláme školní přípravu, úkoly a vlastně reedukační cvičení, jak kdyby napravujeme poruchy, hlavně SPUčka.*“⁸⁷ Jedná se o čtení s porozuměním, doplňující cvičení, opakování počtů (například i při vycházce), pravopisu apod. V jednom zařízení též chodí s dětmi na počítače, kde jsou nastavené výukové programy.

Čím jsou děti starší, tím jsou i samostatnější ve školní přípravě. Ovšem vychovatelé je kontrolují, dohlíží, jsou k dispozici i v případě potřeby pomoci. Do jednoho dětského domova také dochází osoby, které doučují středoškoláky, protože vychovatelé se už v určité probírané látce neorientují. Z výpovědí dětí vyplynulo, že se učí s vychovatelem, občas s vychovatelem nebo samy, žádná varianta ve zkoumaném vzorku nepřevažuje.

Doplňující komentář

Vychovatelé spatřují největší podíl své práce ve školní přípravě dětí a přímé pedagogické péči, dále uvádějí např. administrativní záležitosti.⁸⁸ Často také uváděli, že děti (zejména školáci) mají velký zájem o informační technologie, především mobilní telefon a pak počítač. „*To je nejlepší aktivita ted'ka, ten mobil.*“⁸⁹ V jednom zařízení vychovatel uvedl, že starší děti chodí i na brigády. V létě se dále konají tábory nebo výjezdy s domovem.

Vybrané dětské domovy také spolupracují s odborníky z praxe. V jednom případě dochází do zařízení osoba, která zprostředkovává různé volnočasové aktivity, například víkendové pobyty na chatě s programem a tematická odpoledne (třeba lepení modelů z papíru), v dalším vychovatel popsal i organizování tematických akcí jako maškarní, pálení čarodějnic nebo Mikuláš. V zařízeních se konají i občasné přednášky (např. sexuální výchova – realizováno zdravotnickou školou, dále šikana, drogy – realizováno policií ČR), v jednom zařízení za poslední rok se však konala pouze jedna přednáška osvětového charakteru. Psycholog působí ve všech zkoumaných dětských domovech, ve dvou ale teprve krátce.

---

⁸⁷ Respondent B.

⁸⁸ Ona skutečnost z části nekoresponduje s odbornou literaturou, ve které se dočteme, že po školní přípravě má procentuálně největší zastoupení v činnostech vychovatele příprava stravy, poté ve stejném poměru sebeobslužné činnosti (udržování čistoty prostředí, praní, hygiena) a administrativa.; Viz ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech*, op. cit., s. 106.

⁸⁹ Respondent C.

Ve dvou zkoumaných zařízeních bychom také našli zvířata, a to konkrétně želvu, jiříčky strašilku a canisterapeutické psy, které má vždy ve vlastnictví někdo z personálu a vodí je do domova.

Jednotlivé kategorie činností se prolínají, proto bychom určité aktivity mohli zařadit i do jiné kategorie, v práci jsou však pro přehlednost uvedeny pouze jednou. Některé sociálně aktivizační činnosti také více rozebírá ověření následující výzkumné otázky.

Ověření výzkumné otázky č. 2: Jaká je jejich četnost?

Zde si uvedeme četnost vybraných sociálně aktivizačních činností – těch, u kterých ji lze objektivně posoudit a vyplynula z výpovědí respondentů.

Podle výpovědi dětí se všechny podílejí na chodu rodinné skupiny a údržbě prostředí, dvě děti uvedly, že tak činí občas. Každý den probíhá ve dvou zařízeních (v jednom 3× týdně) běžný úklid pokoje a poté děti ještě plní své povinnosti podle předepsaných úklidových služeb. Větší úklid v domovech dělají děti 1× týdně. V jednom zařízení bylo dále zaznamenáno každodenní vynášení košů, v dalším zase jedno až dvě děti denně perou, a to, pokud zvládnou, tak samy bez pomoci vychovatele.

Frekvence zájmových kroužků je různá, většinou 1× až 3× týdně mají děti nějaký kroužek/ky. Někdo nechodí do žádného kroužku, ale jde o menšinu a spíše se to týká starších dětí, které pak mají třeba brigády apod.

Co se týče účasti dětí na vaření, v jednom dětském domově mají tuto možnost jen o víkendech, v dalším vaří denně večeře a o víkendu (větší dítě zde pro skupinu vaří kompletně samo), ve zbývajícím vaří kuchař, a to i o víkendu, děti s vychovatelem pouze po dohodě, jedná se spíše o nějaké jídlo navíc.

Příprava na vyučování probíhá většinou každý den a po obědě, o víkendu je to volnější. Organizované diskuzní sezení „denní kruh“ se koná každý den (plus 2 – 3× týdně se zařazuje konkrétní diskuzní téma), skupinka 1× týdně. Výlety jsou realizovány převážně každý až každý druhý týden. V jednom dětském domově ještě chodí alespoň 1× měsíčně plavat.

Následující tabulka uvádí pro ilustraci četnost vybraných aktivit u konkrétních respondentů (děti).

Tabulka č. 1: Příklad četnosti zájmových kroužků a přípravy na vyučování u dětí

Respondent	Četnost zájmových kroužků	Četnost přípravy na vyučování
F (12 let)	2× týdně taneční kroužek	každý den až na víkend
G (12 let)	1× týdně malování a příležitostně florbal	každý den
H (13 let)	2× týdně taneční kroužek	1 – 3× týdně
I (13 let)	1× týdně florbal a taneční kroužek, skoro každý den fotbal	každý den
J (12 let)	1× týdně vybíjená, 2× týdně florbal, příležitostně hokej	každý den
K (15 let)	aktuálně žádný, dříve florbal	zhruba jednou týdně
L (18 let)	aktuálně žádný, dříve vybíjená a volejbal každý den	zhruba obden

Ověření výzkumné otázky č. 3: Jaká je zpětná vazba dětí k trávení volného času a sociálně aktivizačním činnostem zabezpečovaným domovem?

Čím jsou děti starší, tím u nich lze sledovat také větší samostatnost, rády si organizují samy svůj čas a rády se zdržují mimo dětský domov. Jeden vychovatel popsal, že s příchodem puberty opadá zájem o aktivity a zvyšuje se pasivita dětí. Pasivita, absence zájmu, motivace, vůle a vytrvalosti se však ve výpovědích vychovatelů objevovala často.⁹⁰ „Oni si můžou vybrat, ale oni většinou nechcú, je to baví většinou chvílu, jdou jednou, dvakrát a pak je musíme nutit stejně, jo. (...) To určitě, nemají absolutně žádnou vůli. A takhle, pro nás se snažit nebudou, každý dítě se snaží kvůli mamince. Vždycky ta máma, ať je jakákoli, tak vždycky bude na prvním místě, to je samozřejmý.“⁹¹

Děti tedy bývají rychle znuděné, proto na ně vychovatelé musí tlačit, potřebují pestrý program a neustálou akci. Podle respondenta E (vychovatel) ani děti někdy nepřiznají, že se jim aktivita líbila. Přístup a ochota dětí k aktivitám je však obecně individuální.

⁹⁰ Zde můžeme pozorovat shodu s tvrzením odborné veřejnosti.; Viz ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech*, op. cit., s. 47–48.

⁹¹ Respondent E.

Respondenti-děti často uváděli, že svůj volný čas tráví na mobilu a počítači (na facebooku, hraním her, poslechem písniček a psaním s kamarády), na což upozorňovali i všichni vychovatelé.⁹² Jde pro ně i o formu relaxování. Z dalších způsobů odpočinku se objevilo také ležení a spánek, poslech hudby, procházka nebo individuální rozhovory.

Velkou část dětí baví vaření, důvodem může být, že zde vidí téměř okamžitě výsledky své práce. Poměrně často se realizují v kreativních aktivitách (např. malování, keramika), ale hlavně v aktivitách sportovních, což vzhledem k období pubescence koresponduje s odbornou literaturou. „*Významnou roli hrají v tomto období pohybové aktivity, které pomáhají uvolnit napětí a zvýšit citovou stabilitu.*“⁹³ Místy byly ještě jako oblíbené aktivity zmíněny karetní hry.⁹⁴ Jeden vychovatel uvádí, že společné hry neprobíhají, jak by měly a neplní tak svůj účel, protože děti se někdy moc neakceptují. S narůstajícím věkem děti přestávají chtít hrát stolní a společenské hry, jedná se ale o běžnou praxi nejen v dětských domovech.

Vyozorovala jsem, že některé děti za svůj volný čas považují pouze dobu, kdy se věnují jen pasivním činnostem (jsou např. na zmiňovaném telefonu), zájmové kroužky do něj příliš nezahrnují (pět dětí odpovědělo, že mají čas samy na sebe, dvě děti jak kdy, protože navštěvují zájmové kroužky). Občas také nevěděly, u čeho odpočívají, což může souviset s problematickým vnímáním toho, co jim dělá dobře a nebo zkrátka nechtěly odpovědět.

V individuálních rozhovorech hraje důležitou roli osobnost vychovatele i samozřejmě dítěte. Respondent L například na otázku, zda si s vychovatelem povídá o svých vnitřních záležitostech, odpověděl následovně: „*Jak s kým, k některému tomu vychovateli mám důvěru a zase v tom druhém ne, protože víme svoje, mezi děčkama si všechno řeknem.*“⁹⁵ Podle výzkumného šetření nepřevažuje jasně ani skupina dětí, které vyhledávají individuální rozhovory s vychovateli, ani skupina dětí, které je nevyhledávají. Co se týče „denního kruhu“, děti které jsou v dětském domově již delší čas, jej hodnotí, že už je nebaví některé věci pořád poslouchat znovu. Vychovatelé však mají za to, že některé věci je potřeba neustále připomínat.

Výchovné působení ze strany vychovatelů dětem podle výpovědí nevadí, drobnou výjimku bychom našli snad jen u respondenta L. „*Když jsem třeba naštvanej, když se tady*

---

⁹² Jeden vychovatel uvedl, že po mobilním telefonu touží už děti v mladším školním věku, protože by si s ním připadaly důležitě.

⁹³ NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HRÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. *Vývojová psychologie*, op. cit., s. 54.

⁹⁴ Respondent A uvedl, že menší děti ochotně hrají společenské hry, kdežto respondent E, že je potřeba je ke hraní navést.

⁹⁵ Respondent L.

*něco stane prostě, když se něco nelíbí mně, protože jsem výbušnej a řeknu si svůj názor, prosadím si to svoje, tak mi hned říkaj jo, takhle by ses neměl chovat, děláš tohle špatně a hned to ponaučování. Uplně to nemám rád.*⁹⁶ Děti nemají ani závažnější problém s plněním svých povinností v domově a případným organizováním jejich času vychovateli. Ve zkoumané skupině dětí ale převažovalo spíše samostatné organizování volného času bez většího zásahu vychovatelů.

Z rozhovorů vyplynulo, že všechny děti jsou s trávením svého volného času spokojené a nic by neměly. Respondent H ještě uvedl, že by možná chtěl více jezdit na výlety a respondent I by v budoucnu chtěl trávit víc času s rodinou.

4.3 Vyhodnocení výzkumného šetření

Vybrané dětské domovy zabezpečují dětem široké spektrum sociálně aktivizačních činností. Dvakrát se ze strany vychovatelů objevil názor, že děti v dětských domovech mají více možností, jak trávit volný čas než děti v rodinách. Někdy je ovšem problém v pasivitě dětí.

V zařízeních bychom našli určité společné znaky, které jsem se v předchozí podkapitole snažila shrnout, stejně tak jsem upozorňovala na některé rozdíly. Když pomineme geografickou polohu, která mnohdy určuje dostupnost většího množství aktivit a dále vybavení domova, liší se zkoumané dětské domovy také některými organizačními prvky. Vzpomeňme, že v jednom dětském domově nebyla zaznamenána společná organizovaná diskuze celé rodinné skupiny, která má jistě své jasné cíle a přínosy (např. následná snadnější orientace pro nově přichozí děti), v jednom dětském domově se děti podílí na vaření pouze, když ho iniciují oni nebo vychovatel, protože vaří kuchař, naproti tomu v jiném zařízení vaří dennodenně děti (s možnou pomocí vychovatele) pro celou rodinnou skupinu. V rozhovoru s vychovatelem z tohoto dětského domova jsem také jako v jediném zaznamenala, že děti (mládež) chodí i na brigády. Také psycholog působí ve dvou zařízeních pouze krátce a v jednom dětském domově proběhla za poslední rok jen jedna přednáška osvětového charakteru.

Celková situace ve vybraných dětských domovech není na stejné úrovni, jedno zařízení dominuje nabídkou i četností aktivit a také v nárocích kladených na dítě, co se týče

---

⁹⁶ Taktéž.

sebeobslužných činností. Další dvě jsou celkově na vzájemně podobné, avšak vzhledem prvnímu nižší úrovni.

Všechny děti vyjádřily spokojenost s trávením svého volného času. Dětem rovněž podle jejich výpovědí nevadí plnění uložených povinností a nemají ani závažné problémy s výchovným působením ze strany vychovatelů.

Doplňující komentář

Denní režim ve vybraných dětských domovech je velmi podobný, což má jistě své opodstatnění. Jedná se o logicky vystavěný model, který zjevně funguje. Nedostatky, které jsem spatřovala v organizaci jednotlivých zařízení, jsem zmínila výše. Zaměřme se nyní na otázku přístupu k dětem, absenci zájmu a motivace, jejich zmiňovanou pasivitu.

Je velmi pravděpodobné, že děti, které jsou umístěné v dětských domovech, se v minulosti nesetkaly v původní rodině s kvalitním trávením volného času, neumí ho plnohodnotně trávit (otázkou by zde ještě mohlo být, co představuje pojem plnohodnotně).

Pokud tedy najednou dostanou příležitost ke změně, je přirozené, že často nevědí, jak ji uchopit, nemají výdrž v činnostech, jejich zájem je povrchní a podobně. Nelze očekávat hluboký zájem a aktivitu u citově deprivovaného dítěte. Například podle Maslowovy pyramidy potřeb k takovému jednání a prožívání vede někdy poměrně dlouhá cesta.

Prioritou v péči o tyto děti by mělo být budování pocitu důvěry. Dítě, které má k vychovateli důvěru, je snazší navést k činnostem i stanovit pro něj určité hranice. Pokud dítě vidí zájem o nějakou aktivitu u svého přítele, je jednodušší u něj probudit pozornost. Vychovatel samozřejmě musí být pro dítě vhodným vzorem. Pokud chceme, aby dítě bylo vytrvalé, je žádoucí i vytrvalost ve výchovném působení a trpělivost.

Problémem je, že v dětských domovech má jeden vychovatel na starost mnoho dětí a stěží si připraví program atraktivní pro všechny. Není tak schopen se maximálně věnovat všem, protože děti mají často rozdílná přání a čas vychovatele pro práci s dětmi je omezený.

Pozitivní změnu nejen v této oblasti může představovat pěstounská péče. Přeci jen jde o jiné – neinstitucionální prostředí, od čehož se odvíjí nespočet souvislostí (např. pravděpodobněji trávení více času s pěstouny v pěstounské rodině než s vychovateli v dětských domovech a tudíž i možnost hlubších citových vazeb). Pro kvalitní celkový rozvoj dítěte je však podmínkou její úspěšnost. Případy, kdy se dítě vrací od pěstounů zpět do dětského domova, rozhodně nejsou ojedinělé. Taková situace může dítěti spíše uškodit.

V souvislosti s pasivním trávením volného času připomeňme hojně popisovaný velký zájem dětí o informační technologie (zejména mobilní telefon, poté počítač). Dnes jde o

naprosto běžný jev mezi více generacemi. Význam mobilního telefonu pro respondenty-děti spatřuji v možnosti být ve spojení s vrstevníky, kamarády a dalšími blízkými osobami (viz v rozhovorech zmiňovaný messenger), dále může představovat i jakýsi znak prestiže a prostředek, jak se pro okolí prezentovat či jak se projevit (viz v rozhovorech zmiňovaná sociální síť facebook), což je zejména pro pubescenty důležité, protože se v této vývojové etapě utváří vlastní identita. Jedná se o jednu z potřeb dětí, neměla by být hodnocena pouze negativně. Ostatně respekt k potřebám dětí je důležitým krokem k budování tak potřebné důvěry.

Na závěr zmiňme v návaznosti na výpověď respondenta L (s. 40–41) význam vhodné komunikace s dítětem. Důvěru vychovatel nevybuduje přílišným komandováním, byť někdy je jasné stanovení hranic a určitý tlak na dítě ve výchově potřeba, protože děti rády zkouší, co všechno si mohou dovolit. Pro vytvoření a udržení příjemného klimatu by však měl převažovat nedirektivní způsob komunikace a přátelský přístup.

ZÁVĚR

Bakalářská práce pojednává o problematice sociálně aktivizačních činností pro děti v dětských domovech. Práce mapuje charakteristiku těchto činností ve vybraných dětských domovech Jihomoravského kraje – popisuje jejich druhy a četnost, zabývá se také zpětnou vazbou dětí k činnostem a trávení volného času. K závěru empirické části předkládám vyhodnocení výzkumného šetření a vlastní postřehy spojené s návrhem přístupu vychovatelů k dětem.

Teoretická část představuje dětský domov jako specifické výchovné prostředí, tedy jeho zvláštnosti a organizaci, také zmiňuje příklad úkolů a problémů ústavní výchovy. Dále rozebírá jednotlivé etapy ve vývoji člověka od předškolního věku po adolescenci a věnuje se i charakteristice dětí v náhradní výchově. Pojednává samozřejmě i o samotných sociálně aktivizačních činnostech – zaobírá se volným časem a výchovou mimo vyučování, vymezuje výchovné a vzdělávací aktivity mimo vyučování a zabývá se hrami, hračkami, zvířaty a zejména vychovatelem (jeho rolí a osobností) jako výchovnými činiteli.

Výzkumné šetření má kvalitativní charakter. Na základě analýzy odborné literatury byly (kromě teoretického podkladu práce) sestaveny modelové otázky pro řízené interview s vychovateli a dětmi (pubescenty) v dětských domovech. Pomocí analýzy rozhovorů s nimi a následné syntézy zjištění poté ověřuji výzkumný cíl. Výzkumu se zúčastnilo 12 respondentů z celkem 3 dětských domovů Jihomoravského kraje.

V empirické části jsou uvedeny zaznamenané sociálně aktivizační činnosti rozříděné do kategorií. Podle výsledků výzkumného šetření jich najdeme ve vybraných dětských domovech širokou škálu. Často se objevují sportovní aktivity, které poskytují dětem potřebné vybití nahromaděného napětí a poté kreativní tvorba. Hojně zastoupení mají i pasivní formy trávení volného času, dominoval zájem o informační technologie (především mobilní telefon a pak počítač). Pro děti představují druh odpočinku, zábavy, možnost projevení se a spojení s blízkými osobami. Podle výpovědí v rozhovorech probíhá ve vybraných dětských domovech také výchovné působení na děti, individuální a ve dvou případech i organizované skupinové rozmluvy. Děti se zde připravují na vyučování a podílí se také na chodu rodinné skupiny.

Co se týče četnosti aktivit, dovídáme se, že v jednotlivých zařízeních je podobná – například příprava na vyučování probíhá většinou každý den (o víkendu volnější), totéž můžeme říci o úklidové povinnosti dětí v domově. Většina dětí navštěvuje nějaký

zájmový kroužek, a to 1× až 3× týdně. Výlety byly popisovány převážně s frekvencí jednou za týden či čtrnáct dní. Poměrně zásadní rozdíl mezi zařízeními představuje možnost vaření (samostatného či s vychovatelem). V jednom zařízení vaří děti samy nebo s možnou dopomocí vychovatele denně teplé večeře a v průběhu celého víkendu, v dalším jen o víkendu a ve zbývajícím mohou děti vařit jen po dohodě, protože stravu celý týden zajišťuje kuchař, jedná se tedy spíše o nějaké jídlo navíc. V zařízeních bychom samozřejmě našli ještě mnoho dalších typů aktivit.

Postoj a ochota dětí k aktivitám je individuální, často se však ze strany vychovatelů objevovalo upozornění na pasivitu dětí, jejich nízkou vytrvalost v činnostech, absenci vůle a motivace. Děti kromě již zmíněných zájmových činností baví vaření a z her mají oblibu karetní. Všechny děti uvedly, že jsou spokojené s trávením svého volného času, rovněž jim nevadí plnění uložených povinností v domově a nijak zvlášť ani výchovné působení ze strany vychovatelů.

Celková úroveň sociálně aktivizačních činností ve vybraných dětských domovech není stejná. Jedno zařízení disponuje větší nabídkou i četností aktivit a dominuje také v nárocích kladených na dítě, týkajících se sebeobslužných činností. Další dvě pak lze s ohledem na různé nedostatky umístit na nižší, vzájemně podobnou úroveň.

Pozitivní změnu v péči o děti z nefungujících rodin může přinést jejich umístění do pěstounské domácnosti. Jde o neinstitucionální prostředí, tedy s větším potenciálem rodinného charakteru života, které nabízí jistě mnohé klady oproti ústavní výchově. Jmenujme například pravděpodobněji trávení více času pěstounů s dítětem než vychovatele s dítětem v dětském domově, což predikuje vytvoření hlubších citových vazeb.

Jednou z hlavních hodnot v péči o dítě (nejen) v dětském domově by mělo být budování důvěry, neboť důvěra představuje základní potřebu dítěte a předpoklad pro další, úspěšnou práci s ním. Mezi způsoby, které tento cíl podpoří, jistě patří respekt k potřebám dítěte, vhodná komunikace a přátelský přístup vychovatele.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

Tištěné zdroje

BIRCH, Ann a Tony MALIM. *Psychologia rozwojowa w zarysie: od niemowlęctwa do dorosłości*. 2. vyd. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1997, 171 s.

CASE, Robbie. *Intellectual Development: Birth to Adulthood*. 1. tit. Orlando: Academic Press, 1985, 460 s.

DVOŘÁČEK, Jiří. *Základy pedagogiky pro učitele a vychovatele*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2004, 144 s.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogika volného času*. 2. vyd., přeprac. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010, 127 s.

JANSKÝ, Pavel. *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004, 169 s.

JEDLIČKA, Richard. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, 544 s.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují: eseje z dětské psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 1994, 108 s.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 6. vyd. Praha: Portál, 2013, 143 s.

NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HŘÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2004, 82 s.

PÁVKOVÁ, Jiřina, Bedřich HÁJEK, Břetislav HOFBAUER, Vlasta HRDLÍČKOVÁ a Alena PAVLÍKOVÁ. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 3. vyd., aktualiz. Praha: Portál, 2002, 231 s.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: vývojová psychologie*. 3. vyd., přeprac. Praha: Portál, 2014, 390 s.

SEKERA, Ondřej. *Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009, 197 s.

SPOUSTA, Vladimír a kol. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1996, 37 s.

ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, 143 s.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005, 467 s.

Elektronické zdroje

PTÁČEK, Radek, Hana KUŽELOVÁ a Libuše ČELEDOVÁ. *Vývoj dětí v náhradních formách péče* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, 56 s. [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13150/nahradni_pece.pdf.

Statistické ročenky školství: výkonové ukazatele. In *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>.

Vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních. In *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2017-02-10]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-438-2006-sb-kterou-se-upravuji-podrobnosti-vykonu>.

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2017-02-07]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-c-109-2002-sb-o-vykonu-ustavni-vychovy-nebo-ochranne-1>.

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. In *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2017-04-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-o-pedagogickych-pracovnicich-1>.

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Příklad četnosti zájmových kroužků a přípravy na vyučování u dětí.....40

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Transkripce rozhovorů

PŘÍLOHA A

Všichni respondenti byli před začátkem rozhovoru seznámeni s tím, že záznam je zcela anonymní. Při transkripci rozhovorů jsem se snažila maximálně eliminovat jakékoli identifikační znaky, proto jsou také všechny rozhovory uvedeny v mužském rodě.

VYCHOVATELÉ – Respondent A

Já: Můžete prosím popsat denní režim ve Vašem zařízení v pracovní den i o víkendu?

Respondent A: Tak všední den se skládá od té doby, co přijdou děti ze školy, potom hnedka se jde na oběd, po obědě kontrola deníčků, žákovských knížek, vypracování úkolů kdo má, kdo nemá tak si vlastně dělá individuální volno po té škole, nějakým způsobem relaxuje. Můžou jít na vycházky a podobně, někdo mívá víc úkolů, záleží na typu školy. Podle toho se samozřejmě zase tomu dítěti věnuje ten čas a protože já mám třeba rodinku s velkýma dětma docela už, který jsou takový samostatnější a už neradi se drží v tom domově, takže samozřejmě chtějí hodně chodit na ty vycházky, především když je teďka hezký počasí. Ta vycházka je maximálně do těch šesti hodin, vrací se i dřív, protože oni jakoby nemají zas tak moc, co by tam dělali, pokud nemají zrovna třeba kroužek a nebo nemají odpolední vyučování, tak je to takhle většinou. Nebo když se tady domluví s tetama, že by něco podnikli, tak není vůbec žádný problém, samozřejmě i předat si ty děti, nemusí to bejt jenom v rámci toho vychovatele. Od šesti hodin bývá večere, potom následně je každodenní úklid rodinky a večerní hygiena, sledování televize, a pokud je něco k dořešení, třeba věci do školy, i když to se dělá většinou odpoledne. No a od těch hodin už takovej ten klidovej režim, záleží taky na věku dítěte. A když je to o víkendu, tak od snídaně vlastně až po tu večeri celá rodinka tak nějak funguje, že si napomáhá v rámci toho vaření, protože v rodinných skupinách se vaří, nefunguje jídelna. Většinou je to spojený i s nákupem potravin, tady se jedná o nějakou finanční gramotnost, jsou tam taky opět vycházky. Když jsou menší děti, tak se dělá podle počasí nějaká tvorba kreativní nebo jsou nějaký výlety.

Já: Dokázal byste ty volnočasové aktivity vymezit podle věku? Předškolní děti, první, druhý stupeň, středoškoláci.

Respondent A: Předškolní, tak tam se jedná o nějaký kreslení nebo nějaký ty vycházky. Že by měli vyloženě nějaký kroužky to ne, je to spíš podle toho, co ta teta naplánuje. A ti, co jsou do těch deseti let, mají jenom v rámci školy třeba pohybový kroužek a podobně. Protože potom se teda musí vyzvedávat později, tak se pro ně chodí.

Ale jakože by se tady ty menší děti vyloženě zajímaly o nějaký extra sport, tak to tady zrovna ne. To už jsou potom ty větší od těch deseti do patnácti a vejš, ty teda mají to tančení, docházejou ke škole tam, taneční kroužek mají i tady v domově. Spíš se to točí kolem tady toho, protože jim je blízky ten street a podobně, jsou hodně ovlivněny vrstevníky. A co vím, tak i děti, který nejsou vyloženě tady na rodince, tak měli taekwon-do, florbal, fotbal, ale to zrovna já tady na rodince nemám. Ale zase volnočasové aktivity, rádi se zúčastňují různých her, soutěží, chodí na akce, na soutěže v pinecu, jezdí na florbal, teďka tam budou i nějaký ty běhy, to jsou všechno ty školáci.

Já: Podílí se taky na chodu domácnosti?

Respondent A: Jo, jo, jo, ano, ty povinnosti samozřejmě mají. Je to každý den, už klidně od těch šesti let ty děti zapojujeme, aby to zvládly. Když se jedná o něco menšího, tak i ty menší, ale samozřejmě pro ně moc věcí není, aby to udělaly samostatně, vždycky s pomocí. Ale je rozpis daný, některý rodinky ho mají, některý ho nepotřebují, protože se domluví, ale většinou aby se předcházelo tomu „já jsem to dělal včera“ jo, zas se to dělá. Je tam v sobotu velkej úklid rodinky, potom každodenní úklid i ve všední dny po té večeri, to znamená úklid kuchyně, vytření koupelny po koupání i zametení kuchyně, je tam vysátí koberce, samozřejmě každodenní vynášení košů a nějaký ten běžný úklid pokojů.

Já: Dobře, děkuji. A jaké činnosti tvoří největší podíl na Vaší práci?

Respondent A: No samozřejmě jde o to ty děti nějakým způsobem vychovat, určitě je to přímá činnost pedagogická. Největší podíl je práce s těma dětma a tak.

Já: A třeba administrativa...

Respondent A: Ta administrativa není až tak procentuálně obsažená, nejvíc je ten celý den s těma dětma. Není to až takový zatěžující ta administrativa, nebo aspoň pro mě, kolegové vím, že někdo s tím docela bojuje, ale mně to zas nedělá takovej problém. Tyhle věci se snažíme řešit, když máme klid, když jsou třeba děti ve škole.

Já: Co se týká třeba vybavení pro volnočasové aktivity, vidím tady deskový hry – baví to děcka?

Respondent A: No, nevyhledávají je, vyloženě jako kdyby je neviděly, přehlížejí je, spíš je zajímají ty informační technologie. Často jsem přemýšlel, že bych si s nima něco zahrál, ale nemá to takovej obdiv, no. Ale zase třeba menší děti, co jsem měl předtím jo, ty ochotně Člověče, nezlob se, různý jednodušší hry pro ty menší děti, s kostkou, to jo, ale tyhle starší moc ne. Ale karty, karty je baví. Jsou tady knížky, pokud by chtěly... Protože mám ty velký děti, tak počítač je pro ně strašně moc zásadní, že jo, a telefon, bez toho to nemůže být, když pomíneme sporty. O co mají zájem, tak je vždycky nějaká snaha

vyjít vstříc, pokud přijdou s něčím novým. Záleží potom samozřejmě, jak se ty děcka chovají a podobně.

Já: A máte v zařízení i zvířata?

Respondent A: Ne, zvířata tu nejsou.

Já: A vybavíte si ještě nějaké další, speciální aktivity?

Respondent A: No... S panem *X* vlastně, ano, ten dělá volnočasové aktivity.

Já: O co se jedná?

Respondent A: Ten dělá pro ně různé jako i víkendy, že se odjíždí na chatu, tam je nějaký program zaměřený podle věku, většinou to bývají menší děti, protože ty velké o to nemají až tak zájem. Dělá i různé odpoledne pro ně a podobně.

Já: Chodí sem třeba i psycholog?

Respondent A: Máme teďka krátce psychologa, který tady bude vlastně externě.

Já: A třeba někdo na doučko? Nebo to zvládáte sami?

Respondent A: To asi zvládáme, protože nikdo na doučování nechodí, pokud vím. Ale mají děcka i reedukaci v rámci školy, tam se s nima dojíždí.

Já: A přijde někdo udělat nějakou přednášku a podobně?

Respondent A: Za poslední rok jsem nic takovýho asi nezažil, že by nám někdo přijel něco odprezentovat. Akorát od pana *X*, ale to nebylo v rámci přednášky jako nějaké osvěty, to bylo, že jsme zkusili lepit z papíru modely. Hm, ano! Holky měly jak kdyby vyloženě pro děvčata přednášku, která se týkala intimity a podobně, že to bylo zaměřeno na nějaký zdravý sexuální život nebo spíš vyhnutí se ještě, hrozby a tak.

Já: Jaké zájmové kroužky děti navštěvují a jak často?

Respondent A: Zrovna u mě ty děti dvakrát, třikrát týdně, je to všechno tanečního rázu a plus ještě teda ve škole kroužky a to jsou ty pohybovky, to má ten jeden.

Já: Máte nějakou zpětnou vazbu k těm aktivitám od dětí?

Respondent A: Jo, mám. Myslím, že ten street má hodně velkéj úspěch. V tomhle směru jsou hrozně spokojený. Je pravda, že když něco nezvládaly jeden čas, tak z toho byly takový otrávení, demotivovaní, ale naučily se to, ty kroky a chodí tam rádi, absolutně neodporují, že by nešly.

Já: A když třeba navrhuje, že byste někam šli, třeba na vycházku a tak?

Respondent A: No, už několikrát jsem to zkusil, ale nemá to moc odezvu u těch velkéjch, takže spíš si to řeší takhle bohužel sami a nebo to třeba spojíme s něčím, když je nějaká výstava nebo trhy, tak se snažím, abychom teda trošičku spolu šli. Chystáme se

třeba do kina, spíš takovýhle aktivity jsou pro ně zajímavý. Teď kolegyně byla na výletě s větší skupinou, to mělo úspěch.

Já: A jak teda vypadá ta Vaše pedagogická činnost?

Respondent A: Tak my tam řešíme s nimi ty problémy, já se snažím, aby to bylo jako doma, jo. Takže se pořeší takové ty věci, co mají do školy a podobně, tak nějakým způsobem působení, aby z nich byly ty správní lidi jednoho dne a aby se chovali tak, jak mají a ne aby byly vulgární, takže tohle se řeší. Snažím se je směřovat.

Já: A tady k tomu máte od nich nějakou odezvu?

Respondent A: No tak zatím nějak to jde, na to, že tady mám docela jako těžký kalibry, si myslím. Někdy je to samozřejmě těžký a záleží na přístupu, ze začátku přístup k těm dětem odhadnout, jaký to děcko je a potom je těžký to zase ustát, když oni začnou nějakým způsobem se projevovat. Člověk na to není připravený, musíte si opravdu najít tu správnou variantu jak je jak kdyby zpacifikovat a nějak je ovlivnit, aby se přestaly chovat patologicky a podobně, což je asi to nejtěžší u těch větších dětí. Člověk se musí udržet na uzdě a s klidnou hlavou to řešit, což člověk třeba nezvládne někdy ani doma, ale tady je to o to víc potřeba, protože ty děti jsou problémový, no. Někdy je to opravdu těžký.

Já: Rozumím. Ještě bych se chtěla zeptat, jaká jsou úskalí organizování volného času dětí v domově?

Respondent A: Tak samozřejmě počasí, a když třeba dítě onemocní, ale největší úskalí je asi to, aby ty děti měly vůbec zájem, jo, aby chtěly. Oni ten zájem vyloženě nemají, aby šly všechny, aby se jim organizoval ten čas dohromady. Najít takovou tu variantu pro všechny. Ale spíš je to o tom zájmu jejich, dneska jim stačí dát do ruky telefon a posadit je na wifinu a oni jsou jako nejspokojenější. Oni ani nemají zájem si vyhledávat informace na tom internetu, oni ho spíš používají opravdu v rámci sociálních sítí a různých blbostí, nad kterejma se dokážou celý odpoledne nasmát, ale nic jim to nedá ve výsledku, protože se jedná o takový věci...

Já: Jo, jasně, ale v tomhle věku jsem to i já tak měla, dospělí to odsuzovali, ale já měla tu potřebu, pro mě to bylo důležitý, ty zájmy byly zkrátka jinde.

Respondent A: Jo, já tomu jako rozumím, ale oni nemají zájem tam o nic jinýho, ale to jde určitě s věkem. Teďka je to pro ně zábavný, že jo... Ale největší úskalí jsou ty fejkový profily, který si je přidávají do přátel, oni jsou jim schopný jim navykládat kdesi cosi, kde jsou a potom by se mohlo něco stát, takže z toho mám obavu. Jsou to děcka,

který jsou citově deprivovaný a dokážou se tam na někoho upnout a uvěřit, věří čemu chtějí, samozřejmě. To je takovej problém trošičku.

Já: Dobře, to by bylo vše, moc děkuji za rozhovor.

VYCHOVATELÉ – Respondent B

Já: Můžete prosím popsat denní režim ve Vašem zařízení v pracovní den i o víkendu?

Respondent B: Tak ve všední den vlastně děcka přijdou ze školy, jsou se naobědvat, mají teďka v jídelně udělanej dětskej koutek, takže tam si chvíli hrají nebo se dívají na telku, jsou na pokoji, hrají si. Pak děláme školní přípravu, úkoly a vlastně reedukační cvičení, jak kdyby napravujeme poruchy, hlavně SPUčka. Potom mají odpoledne kroužek nebo osobní volno, můžou jít ven, dívají se na telku, jsou na počítači, jak kdo chce. Záleží, jaký je počasí. Ten kdo vaří, tak vaří, buď větší děcka samy nebo vlastně s vychovatelem a nebo jen dohlížíme. O půl šesté večeříme, po večeři máme každý den denní kruhy, kde vlastně probíráme každý týden jak kdyby některý témata v rámci prevence, rozvoje.

Já: Takže to je nějaká přednáška spojená s diskuzí?

Respondent B: Není to úplně přednáška, je to spíš... Záleží, co je to za téma, když jsou to, já nevím, drogy, tak to stavíme tak, že s jakýma se setkali, co znají, proč je to nebezpečný, na co to působí, proč by to neměly brát. Protože tady máme mladší a méně inteligentní děti, tak tam máme modelový situace – seš na diskotéce a někdo ti řekne „hele pojď a dej si tady piko“ – co uděláš, co řekneš a tak. Nebo je to i přednáška, říkáme jim nějaký fakta, ale vždycky je to o tom, že oni se k tomu vyjadřují. Něco je potřeba omílat stále dokola, protože oni často neví, jo, máme zdravý jídelníčky, diety, prostě všechno, ze všech oblastí. Je to i tak, že tam se řeší, když tady na rodince máme nějaký problém, řešíme ho vždycky na denním kruhu. Máme to s kolegyní nastavený tak, že vždycky to otevřeme třeba večer, vždycky na začátku týdne řekneme, jak ten týden bude vypadat, co mají za akce, co za doktory, kdo tady bude sloužit. A vždycky v neděli hodnotíme, jaký ten týden byl, co doma, jestli měly nějaký problémy, co jejich rodiče a tak. No a pak vlastně po tom kruhu si jdou děcka plnit služby, každéj má jednu. Je to úklid chodby, botník, kuchyň, fakt každéj má něco, koše, zbytky. A vlastně třikrát týdně si děcka uklízí pokoje a potom můžou jít ven, podle věku, nebo se jdou vykoupat, jsou tady – telka, hry, jak kdo, no a pak večerka. A o víkendu vlastně je to, že ty děcka ráno vstanou, domluví se, kdo bude vařit, ti, co vaří, tak dopoledne vaří, ostatní mají třeba volno, můžou jít ven, taky se dívaj na telku, relaxují. Ale ti zase potom po obědě uklízí kuchyň, aby to vlastně bylo v pohodě. Po obědě je vlastně na sobotu vždycky nějaký program, že se jde ven,

záleží podle počasí. Zase příprava večeře, to jsou většinou lehký večeře, pak je zase ten kruh, no a večer je to volnější o tom víkendu. No a v neděli se děcka vrací z povolenek, ten den vypadá stejně až tak do těch pěti, kdy se tady hodně uklízí, protože je neděle, no a doladuju po víkendu resty do školy, děcka dělají velké úklid pokojů, máme kruh. Takže ta neděle je taková hektická.

Já: Jak děti hodnotí tyhle kruhy?

Respondent B: Jak kdy. Tak třeba tady máme docela zpětnou vazbu, že ty děcka jsou tady dýl a jsou po intelektový stránce líp, tak je hodnotí, že je to nebaví jak kdyby poslouchat znovu, že prostě vijou ty věci, ale pro ty novější a ty méně inteligentní je to potřeba opravdu pořád dokala říkat. Ty kruhy jsou potřeba, protože oni i když ví, že kouření je nebezpečný bla, bla, bla, tak je to úplně jedno, protože oni to stejně dělají, takže je potřeba jim to pořád říkat, co se z toho může dát, třeba jim pořád připomínat ty problémy.

Já: A tak třeba někomu to není příjemný se takhle vyjadřovat, musí se vyjadřovat?

Respondent B: Musí promluvit. Když třeba řeknou „já nechci mluvit“ nebo „já mám špatnou náladu“, nikdo je nenutí, ale aby tam seděly, koukaly na nás, když se to týká jak kdyby něčeho... Příklad – řekni nějakou věc, co tě napadne na velikonoce a oni mají blbou náladu, takovou tu uraženou, že na nás budou koukat, házet blbý ksichty, tak to jako ne-e. To jako, *X*, něco prostě řekni, jsme tady na kruhu a všichni mluvíme. Nebo aspoň řekni, co se děje. Když tak stačí říct „já mám blbou náladu, nechte mě být“.

Já: Tak potom chtějí třeba nějaký individuální rozhovory?

Respondent B: Jo, to oni pak chodí za námi, každý den něco řešíme.

Já: Jo-o. A Vy jsme ještě zmiňoval nějaký hry, co hraje?

Respondent B: Puzzle, Člověče, nezlob se, stolní hry, teď hodně válíme v puzzlích, takže...

Já: A dokázal byste vymezit ty aktivity podle jednotlivých věkových kategorií? Předškoláci, první stupeň, druhý, středoškoláci.

Respondent B: Tak předškolní období – puzzle, potom stavebnice Lego valíme hodně, valíme takový ty stavebnice – mechanický dávání nějakých těch součástek dohromady, pexeso, Člověče, nezlob se. První stupeň – to hodně zpíváme písničky, to si oblíbily, jedna tancuje tady, hodně na tu muziku, výtvarka, omalovánky nebo to, co už padlo. Druhý stupeň, tak to máme spíš malování, ty choděj ven, maj ve volným čase telefon, chtějí být na počítači, podívaj se na televizi, poslouchaj písničky, že by s náma chtěly hrát hry, to se moc nestává. Když třeba jdeme ven, tak jdou s náma na fotbal a nebo

organizujeme ve volném čase florbal. A jinak středoškoláci, tak ty to maj, že se bavěj ve volném čase sami. Příprava do školy, počítač, hudba.

Já: Když se zastavím u té přípravy – jak často se děti připravují do školy? A samy třeba nebo pomáháte?

Respondent B: Sami se připravují pouze středoškoláci, ale zase na to dohlédneme – hele, cos dělal dneska do školy, nebo psala mi učitelka, je problém tam a tam, najed', ať prostě není problém. Když ti středoškoláci přijdou, že chtějí s referátem, čímkoli pomoci, tak pomáháme. A jinak základáci se učí s náma. Každý den jim kontrolujeme učení, deníček, žákovskou, děláme domácí úkoly a vlastně to procvičování.

Já: Dobře, děkuju. Jaké činnosti tvoří největší podíl na Vaší práci?

Respondent B: Školní příprava určitě a pak takový to, že si sedneme a povídáme si. To je ten kruh, ale i jinak, že prostě kecáme – co bylo, ty sporty, tím žijou. A pak i individuálně.

Já: Máte tady i zvířata?

Respondent B: V domově je želva a dvě jiříčky. Kvůli hygieně tady nemůžou být zvířata, na který by děcka mohly být alergický.

Já: Chápu. Jaký kroužky děcka navštěvují?

Respondent B: Bowling, taneční kroužek, florbal hlavně, dál volejbal, sbor, atletika, skaut. Jak kdo, někdo má dvakrát týdně něco, fakt každé jinak. Ještě každé vychovatel má nějakou terapii, holky tady mají ty rehabilitační míče, zrcadla na tanec, máme keramickou pec, výtvarnou dílnu, vybavení na enkaustiku, techniku suché jehly, na zahradě vím, že se někteří věnují hospodaření, že tam mají nějaký bylinky.

Já: Dobře, děkuji. A pořádáte nějaký výlety, exkurze, zájezdy a podobně?

Respondent B: Pořádáme výlety, teďka se to rozjelo ve velkém, máme každý víkend nějaký výlet – ZOO, hrady, rozhledna a podobně, potom exkurze, teď se chodí hodně do divadla, snažíme se, aby to bylo hodně široké spektrum. Byli jsme teď v kině, minimálně jednou měsíčně se jezdí plavat, pojedeme do zábavního parku, byli jsme v muzeu voskových figurín, prohlídka Prahy... V létě se jezdí na výjezd organizovaný domovem.

Já: A máte nějakou zpětnou vazbu k těm aktivitám?

Respondent B: Ty kluky naplňuje hodně ten florbal, ty baví jakýkoli sport. Holky se realizují v tom tanci, ta keramika tady je hrozně baví. Problém je ta motivace. Samozřejmě máme tady děcka, který jsou jak kdyby svým osudem poznamenaný, mají často špatnou náladu, přijedou, začnou tady vyřvávat, pak jdou spát, spí celý odpoledne, aby se z toho dostaly. Působí na ně počasí, takže tady člověk neví, s čím to děcko přijde.

Takže si může nakrásně připravit program a děcko přijde ze školy s tím, že mu učitelka řekla, že maj odevzdat mobil, přijdou sem, jsou naštvaní a nic s nima není, nedá se nic jak kdyby udělat, jo. A nebo ti se mnou chcou dělat tohle a další tamto, tak je to pak těžký, musíme jim to vysvětlit.

Já: A musíte je tlačit do těch činností?

Respondent B: Jak u koho a které aktivity. Jsou děcka, který do keramiky nemusíte vůbec nutit a jsou děcka, který když by měly něco dělat, tak prostě se jim nechce. Tady to hodně ovlivňuje to, jakou mají povahu a jak mají namíchaný ty psychický poruchy, problémy, co si nesou z dětství. Jak u koho, s někým prostě neheme.

Já: Dobře, tak já Vám moc děkuji za rozhovor.

VYCHOVATELÉ – Respondent C

Já: Můžete prosím popsat denní režim ve Vašem zařízení v pracovní den i o víkendu?

Respondent C: Jo-o. Takže, děti přijdou ze školy a mají klasicky oběd, po obědě nějaká relaxační činnost, tak u nich relaxační činnost je mobil a menší děti mají v jídelně takový hrací koutek, kde si hrají, mají tam kostky, omalovánky a tak. Pak jdou ve dvě hodiny na rodinky, větší jsou samozřejmě tady a dělá se školní příprava, a ta se dělá postupně, protože postupně docházejí, že jo. Někdo přijde už v jednu hodinu, někdo ve dvě, někdo ve tři, takže je ten režim uzpůsoben těm dětem. Spíš je lepší, když chodí postupně, protože se s nima učíme my a musíme prostě s nima sedět, každé potřebuje individuální přístup a když se tady shromáždí všichni, tak je to těžký, protože se různě překřikují. Někdo se učit nemusí, protože má třeba praxi, tak je to prostě takový... Děláme přípravu na obýváku, neděláme to s nima v pokoji, tak je to někdy síla. A potom mají jak kdyby ten volný čas, kdy se každý věnuje svému. Někdo nemá žádný činnosti, tak třeba odejde ven za kamarádama a kdo má kroužek, protože máme tady pravidelně kroužky, někdo chodí dvakrát týdně, někdo chodí i třikrát týdně, někdo jednou týdně, někdo nechodí vůbec. Ale protože máme tady hodně talentovaný děti na pohyb, tak mají tady kolegové kroužek florbalu, takže všichni kluci vlastně z dětskýho domova chodí tady do sokolovny nebo tělocvičny na florbal. Potom já s kolegyní se věnujeme vlastně tanci, to znamená, že když máme nějakou soutěž, tak třeba pravidelně dvakrát týdně nacvičujeme na tu soutěž. Někdo je tady jak kdyby hodně aktivní, někdo míň aktivní. Snažíme se, aby byli všichni aktivní, protože myslím si, že je to taková vlastně priorita dětskýho domova, aby prostě ten volný čas trávil za prvé tím, co je baví, že jo, takže jim nabízíme činnosti, které je baví, což je sport – fotbal, florbal plus ten tanec a ještě zpěv.

Neznám tady asi nikoho, kdo by tady nic nedělal. Samozřejmě je nenutíme, jsou tady starší děti, který třeba už chodí na brigády, netancují... Co ještě mimo toho děláme, tak tady každý vychovatel má jak kdyby terapii, takže máme tady výtvarnou dílnu, keramickou dílnu, cvičíme na míčích, máme tady muzikoterapie, takže vlastně tady kolegyňe s menšíma dětma zpívá, vytleskává a takový různé aktivity, máme tady snoezelen, tam chodí ty děti zrelaxovat, aktivit plno.

Já: Jo, a my jsme teda skončili u toho odpoledne v tom denním režimu, že jo...

Respondent C: No, odpoledne, takže tam se rozběhnou, říkám, maj to jak doma. Pokud to dítě nechce jít ven, nenutíme ho, je tady na domově, dívá se buď na televizi nebo na počítač nebo jsou tady i děti takový, který si čtou nebo jsou na mobilech, klasika, někdo odejde do kroužku... O půl šesté už je večere, připravujeme si denně teplý večere sami, takže to znamená, že každej den má někdo službu, kdo tady musí zůstat a připravuje večeri – menší děti s tetou, větší dítě to připraví kompletně samo. A vlastně uklidí po sobě. Potom se uklízí, každej má svou službu podle rozpisu a ještě během odpoledne, protože děti se učí, aby se staraly samy o sebe, tak perou. Mají každej svůj box, takže teta projde, kdo má plnej koš, tak si musí vyprat. Třeba dvě nebo jedno dítě za den pere. A po té večeri vlastně udělají ty služby a zase mají... Jo, potom máme denní kruh, buď to máme jak kdyby u té večere, že si povídáme, klasika, rozebereme den, co se komu přihodilo, nějaká školní příprava nebo aktuální problém a tak, anebo máme podle individuálu vlastně, vždycky v plánu týdne máme napsaný nějaký dvě, tři témata – třeba finanční gramotnost nebo zdravá strava, tam je na každé měsíc něco jinýho – a rozebereme to. Takže dva nebo tři dny v týdnu se dělá to a jinak, co je potřeba. A nebo máme opravdu ten denní kruh v obýváku, tam sedneme a rozebíráme ten problém. A potom, když mají uklizeno, tak zase mají takový ten čas samy pro sebe. Ten první stupeň nechodí po večeri ven, druhý stupeň jak kdo. Ale nenecháváme je dlouho venku.

Já: A o víkendu Vás ještě poprosím.

Respondent C: Když nejedou děti dom a zůstanou tady, tak klasika – ráno spí, ten kdo rád spí, spí i celý dopoledne, pokud není nějaká aktivita – máme třeba výlet a tak, ale to taky nejde třeba pořádk...

Já: A ještě, když Vás přeruším, na ty výlety jezdíte jak často?

Respondent C: No, tak já si myslím, že dvakrát, třikrát do měsíce se nějaké udělá. A není to jako třeba dopoledne, ale třeba po obědě se jde na vycházku tady do okolí nebo máme ty soutěže, těch aktivit bývá docela dost, no. Jak kdy. Někdo má brigádu, tak vstává na brigádu, protože děti většinou chodí o víkendech, ty starší nad 15 let. My je necháváme

spát, protože v týdnu vstávají do školy, tak aby se vyspali, s někým se zatřepe, protože má vařit obědy a chystáme večere. Ale nevim, vždycky je někdo vzhůru, každej není spáč. Po obědě zase se uklidí kuchyň, pak mají nějakou relaxaci, klasika, televize, počítač, mobil a pak podle toho, co je. Máme tady zahradu, tak buď jdem na zahradu nebo na vycházku, na delší procházku, záleží, co je naplánovaný.

Já: A s předškoláky děláte jaké aktivity?

Respondent C: My jich tady moc nemáme. Ti chodí do školky, takže se vrací až o půl čtvrté a později, už moc aktivit nevyvíjejí. Jedna školkačka chodí jednou týdně do kroužku, tancuje, jeden chodí do rodinného centra, jsou s jinejma dětma, s tetou... Hrací koutek, nějaký puclíky, rozvíjení grafomotoriky a podobně.

Já: Dobře, děkuji. A jaké činnosti tvoří největší podíl na Vaší práci?

Respondent C: No, asi školní příprava, bych řekl. V týdnu je to školní příprava, protože tím, že jich je na rodince sedm, osm a než opravdu oni přijedou a jak jezdí postupně, s každým si musíte sednout individuálně, tak je to takový náročnější. O víkendech jsou to nějaký ty aktivity, ale to je takový nárazový, jo. Někdy jsou ty víkendy peprný, že máme něco v sobotu i v nedělu, jeden den jedeme třeba vystupovat, druhý pak divadlo nebo něco.

Já: Máte tady i zvířata?

Respondent C: V jedné rodince mají želvu, mají tady nějakou strašilku, nevim, jestli to ještě mají, ale kolegyně dělá canisterapii nebo se to učí, tak tady s kolegyní mají psa, ale ona si ho vždycky přiveze a odveze.

Já: Ještě ta školní příprava probíhá každý den?

Respondent C: Jo. Od pondělka do pátku, potom v sobotu mívají volno. Já to mám tak, že prostě v pátek se zkontroluje aktovka, podepíše žakovská, udělá se všecko co má. Ono to totiž nemá cenu v pátek a v sobotu se učit na pondělí, oni si to nepamatují. V neděli třeba na večer, až si všechno udělají, tak děláme třeba naukový předměty. Hlavně oni nám některý třeba odjedou na víkend dom, tak proč bych ty, co jsou tady na domě v sobotu nutil, aby se učily, když ten zbytek se neučí stejně. Oni když přijdou ze školy, tak máme jak kdyby reedukace. To znamená ne jenom, že udělaj úlohu, tak maj třeba čtení s porozuměním textu, doplňující cvičení, opakují počty, prostě opakují takový ty základní věci jako, aby věděli, jaký se kde píše „i“ a tak. Ještě tady máme počítače, máme tam nastavený výukový programy...

Já: To chodíte nějak organizovaně?

Respondent C: Jak kdo chce. Když tady mám třeba děti, který nemají úlohy, tak jdeme na počítač. Jak je tam volno, tak se střídáme. A né každej den, protože to nebudu každej den na počítači, že jo.

Já: Říkají Vám děti, co by chtěly dělat, jestli je ty aktivity tady baví?

Respondent C: No, jak kdy, že jo. Je to takový... My je nenutíme hlavně, jo, takže oni vám řeknou, že tady ty tance je nebaví, ale potom... Když byly malí, tak samozřejmě chtěly, ale teďka jak jdou do puberty a radši by se někde povalovaly... Ale to tak přijde, to období, to je všude. Tak mají i období, kdy nechtějí a nadávají, že dělají něco, co nechtějí, ale ono zase se snažíme, když se to začalo a vidíme ty výsledky, že jsou šikovní, tak je v tom podporovat. Nevím no, většinou se jim nabízejí aktivity, který je baví a chtějí je. Ale nutíme je, aby něco dělaly, samozřejmě, protože my, kdybysme je nechali, ať nedělaj nic, tak budou sedět na mobilech, budou chodit ven a kouřit a nebudou dělat nic, že jo. To je nejlepší aktivita teďka, ten mobil. Ale to je všude. Takže se snažíme opravdu, aby něco dělaly... Samozřejmě nikdo tady nestojí u dveří a nebrečí, že nechce jít, to ne. Oni můžou přijít a říct, co chtějí. Ale není to tak, že někdo se v září přihlásí do kroužku, chodí tam půl roku a pak řekne, že ho to nebaví, tak to taky ne. Když se něco začne tak se to má taky dokončit, k tomuto je vedeme. Ale zase – nebudu někoho, kdo chce sportovat cpát do malování a podobně. Mají takový to „mně se dneska nechce“ – tak to máš blbý, on ten kroužek je zaplacený a ty jsi chtěl sám do toho kroužku chodit, tak teď musíš chodit. Já si myslím, že dítě má být svým způsobem v nějakým záprahu, neříkám přetěžovaný, to taky znám z některých rodin, že má dítě tři, čtyři kroužky, to je moc, ale mělo by něco dělat, těch možností je hodně. Chápu, věk puberta, to je takový trochu nešťastný období. Já si myslím, že děti v dětských domovech, když to tak shrnu, mají víc tady těch aktivit než děti doma, protože opravdu oni... Co se týká těch výletů, fakt se snažíme je zapojovat, vždycky se podíváme, kde co je. Ale je pravda, že to taky ne pořád, oni chtějí i odpočívat, že jo. Tady do toho mají i psychology, kteří sem chodí, mají s nimi i aktivity. Někdy je toho moc, měli jsme třeba přednášku teďka o lese, byli jsme čistit břehy řeky Svratky, máme i dny s policií, dělaj takovou tu osvětu prostě – krádeže, šikana a tady tohle.

Já: Dobře, já myslím, že to bylo docela vyčerpávající, moc děkuju za rozhovor.

VYCHOVATELÉ – Respondent D

Já: Můžete prosím popsat denní režim ve Vašem zařízení v pracovní den i o víkendu?

Respondent D: Takže vlastně dopoledne jdou děti do školy, to my vychovatelé tady nejsme, chodíme vlastně až od půl jedenácti. Přebíráme službu, seznamujeme se s tím, co se stalo dopoledne, případně večer po našem odchodu. Dále máme poradu, porady máme každý den, pak se rozejdeme na skupiny a věnujeme se dětem, to je ta přímá pedagogická péče. Zkontrolujeme školní výsledky, úkoly, učíme se s nimi, posíláme je na florbaly, večere, volný čas, příprava na večerku a večerka. To je všední den, v sobotu už ty děti vědí, že dopoledne se uklízí, kromě pokojíčku mají služby, po tom úklidu zase oběd, individuální trávení volného času, takže ten vychovatel si dělá něco svého nebo mají vycházky, svačina, večere, večerka. Neděle dopoledne se učí a potom to samé.

Já: Děkuji. Jak vypadá ta úklidová služba a pomáhají třeba s přípravou jídla?

Respondent D: Úklid mají podle rozpisu na nástěnce – co, které dítě má uklidit. Samozřejmě jsme u toho, kontrolujeme, napomáháme. S přípravou jídla maximálně, když je večere a je dáno jakoby, že se třeba může něco zapéct, tak tady máme troubu, ale jídlo jako takové většinou dělá paní kuchařka. Ale já si třeba vymyslím, že bych v sobotu pekl, tak dostanu suroviny, můžu si nakoupit suroviny a potom mně tady ty děti pomáhají. Měly by jako samy vařit, já se na tom podílím a kontroluju.

Já: Takže tady máte jídelnu a vaří kuchař, jestli tomu dobře rozumím.

Respondent D: Ano. Ale tím, že prostě ty děti na této skupině jsou věkově rozdílné, i když ten čas večere je daný od půl šesté do šesti, tak stejně nevečeříme všichni najednou, oni přicházejí různě.

Já: Ano, rozumím.

Respondent D: Ale můžu vám říct, že to vaření je baví hodně, protože potom se to samozřejmě i sní. Někdo je šikovnější, někdo tolik ne. Strouhali třeba brambory, když jsme dělali bramboráky, dělají tu hmotu, kdy já jim říkám, aby tam přidaly tohle a tamto, ochutnáme to... Dávám jim pokyny a snažím se je vést k samostatnosti. Oni třeba samozřejmě nemají ten grif, bojí se toho, tak to je musím naučit. Přijdou třeba, že by chtěly udělat palačinky a podobně.

Já: A ty úklidové služby jak vypadají, jak často děti uklízí?

Respondent D: Většinou každý den by měly takový ten elementární pořádek na pokojíčku si udělat, prostě takový ten základ. A o víkendu mají rozdělené, kdo dělá prostě záchody, koupelky, hlavní chodbu, kdo umyje, zamete obývací, kdo umyje, zamete kuchyň a tak dále.

Já: Takže vlastně každý den něco probíhá nějakým způsobem?

Respondent D: Ano, v podstatě ano.

Já: A ještě – nějaký výlety a podobný aktivity?

Respondent D: To jsou takzvané organizované akce, většinou kdy je to z jejich iniciativy, ale samozřejmě my taky vymýšlíme. Jdeme třeba na kolo, kolečkové brusle, ale samozřejmě se musíme domluvit i s kolegama, některé akce zvládáme vlakem, autobusem, některé jsou náročné, daleko, tak tady máme takovou menší dodávku. Třeba máme divadelní předplatné za sebou, aby měly nějakou kulturu, kdy je seznamuje s divadlem, s chováním v divadle, plus teda je ještě nalákám taky na bufet, to je taky baví, že jo, dát si tam nějakou mňamku. Bavíme se o tom divadle, jak se jim to líbilo, každý to vnímá jinak malinko. Ale štěstí, že ty pohádky je baví, i když už je to takový ten věk, kdy se to lomí. Ke kultuře se je snažím vést – kultura místní i jiná, budovy, byli jsme třeba ve vile Tugendhat.

Já: A co se dělá třeba s tím druhým stupněm nebo s téma středoškolákama?

Respondent D: Tam je třeba žákovské předplatné v divadle. A potom mají hodně svoje, ti jsou víc samostatní. Chodí na vycházky, mají svoje kroužky. Ale máme tady i děti, které jsou prostě pasivní.

Já: A na jaký typ kroužků třeba chodí?

Respondent D: Hodně je to florbal, pak vybíjená, fotbal nebo individuálně třeba posilovna, koně. Kolegyňka má třeba keramiku, to nechodí nikam, protože tu pec máme tady. Ona má teda výtvarno a já s nima dělám hudebno, třeba jsme hrály na bubny nebo jeden tady hraje na kytaru taky.

Já: Ty kroužky jsou jak často?

Respondent D: Ty kroužky jsou každý týden, někteří mají dvakrát do týdne, jak kdo. Když je teplo, tak je to jinačí, to se chodí na brusle, chodí si na kolo, chodí si prostě ven, fakt se to liší podle období. Nebo jsme měli celý děcák na lyžích.

Já: A třeba někdo přijde udělat nějakou přednášku a podobně?

Respondent D: Hm-hm, ano, občas.

Já: A psycholog?

Respondent D: Teď máme nově taky psychologa nasmlouvaného.

Já: A máte tady i ty předškoláky?

Respondent D: Jednoho, který bude odcházet. Máme spíš ty větší děti, hodně v pubertě.

Já: Ještě k těm aktivitám – jaké děláte třeba všichni, společně?

Respondent D: To jsou ty lyže třeba. Máme i takzvané skupinky, kdy si sedneme, povídáme si, co se nám líbí, co se nám nelíbí, abychom vlastně udržovali jakoby tu rodinu co nejvíc, organizační věci, aktuální dění...

Já: A to je jak často?

Respondent D: Jednou za týden. A pak samozřejmě individuální rozhovory.

Já: Ano. A je zájem třeba o společné hry?

Respondent D: No... Protože děti někdy jeden druhého až tak moc neakceptují, tak ty hry nejsou úplně takové, jak by ta společenská hra měla vypadat. Jinak jsou to třeba karetní hry, Aktivity... Spíš ty děti jsou pasivní.

Já: A tak co mají nejradši ve volném čase?

Respondent D: Televizu, počítač.

Já: Hm-hm. A ještě bych se ráda zeptala, jaké činnosti tvoří největší podíl na Vaší práci.

Respondent D: Asi příprava do školy a přímá výchovná péče.

Já: A co třeba děláte v rámci té přípravy?

Respondent D: Sebevzdělávání – některé děti berou léky, tak jak ty léky působí a podobně. Komunikace...

Já: A tak nějak společně se učíte – úkoly, procvičování?

Respondent D: Jo-o. Třeba u těch středoškoláků za nima dochází dobrovolníci, kteří je doučují, ale ty malušky si ještě pohlídáme my.

Já: A třeba administrativa?

Respondent D: Ano, to je pravda. Určitě taky, protože já vlastně píšu, kdy to dítě přišlo ze školy, kdy jde na vycházku, návštěva, že za ním přišla, telefonát měl. Na konci směny vykazuju jakoby zápis, co které dítě dělalo a když je nějaký problém, tak prostě musím dát návrh na opatření, konzultovat to s vedením, takže i ta administrativa. Telefonování, kontaktování učitelů třeba, na třídní schůzky chodím, řešíme různé záležitosti s kolegy, není to jednostranný.

Já: Hm-hm. Jsou v zařízení i zvířata?

Respondent D: Ano, pes canisterapeutický. Má ho tady kolega, vodí ho sem.

Já: A využívají to děcka?

Respondent D: Myslím, že ani moc ne. Jako přijdou za ním, pohladí si ho, ale něco speciálně k té canisterapii ne.

Já: Máte nějakou zpětnou vazbu k těm různým aktivitám?

Respondent D: Jo-o. U těch aktivit jde vidět, koho to baví a koho to nebaví. Snažím se zvolit takovou diplomacii, aby to mohly uchopit, aby to nebylo moc odborné, aby si začaly všimnout dění kolem sebe.

Já: A je něco, co je třeba štvete, u čeho protestují?

Respondent D: No, oni by nejradši nic nedělali. Ta pasivita. Oni by chtěly brát a brát. To je takové „a proč já bych měl?“. Ale to vaření je baví.

Já: Dobře. Moc Vám děkuji za rozhovor.

VYCHOVATELÉ – Respondent E

Já: Můžete prosím popsat denní režim ve Vašem zařízení (v pracovní den i o víkendu)?

Respondent E: Takže ve všední den vstávají tak mezi čtvrt na sedm a půl sedmou a je ta ranní hygiena, oblečou se, ustelou si lůžkoviny a uklidí trošičku, pak jdeme společně do jídelny, tam se nasnídají, mladší děti rozvezeme autem, ty starší jdou mezi čtvrt na osm a půl osmou pěšky samy do školy. Pokud je nějaký dítě nemocný, tak samozřejmě se s ním jde k lékaři nebo jsme s ním tady v rodině. A o půl jedenáctý, no...

Já: To nemusíte ani časově, spíš jen jak to jde po sobě...

Respondent E: Já si to musím vybavit takhle. Tak jdeme pro děti do školy, přivedou se sem, převlečou se, jdou na oběd kolem ty půl druhý, po obědě si udělají úlohy, potom se jde buď ven, nebo když je někdo nemocnej, jak teďka zrovna, tak jsme tady, vyndají si nějaký stavebnice, dívají se na televizi... Když teda nikdo není nemocnej, tak jdeme většinou ven, nakupujeme na sobotu a na neděli, protože si vaříme. No a v sobotu vstávají, no měly by vstávat kolem ty osmý, devátý, ale já většinou ty malé děti, když jsou vzhůru, tak ty vytáhnu, ale ty starší nechám spát, prostě jak doma. Pak zase hygiena, snídaně, pak úklid sobotní, kdy vlastně prach utírají, skříně si uklízí, vytírají, zametají, koše vynesou a vysajou, no a vlastně pomáhají s vařením, podle věku, co zvládnou. No, takže pak se naobědvají, pak je chvíli relax a pak jdeme ven. Pak přijdou, vysprchují se, v sobotu je velká hygiena – vlasy, nehty, ručníky se vyměňují, jednou za tři týdny převlíkají postele. Ti starší mají samozřejmě individuální vycházky jako ve všední den.

Já: Ano, děkuju. Dále – mohl byste vymezit volnočasové aktivity podle jednotlivých věkových období? Předškolní, první, druhý stupeň a pak ty středoškoláci.

Respondent E: No, tak středoškoláci mají pinoc, v zimě chodí bruslit, lyžovat – na hory jezdíme, florbal, do fitka chodí... Oni si můžou vybrat, ale oni většinou nechcú,

je to baví většinou chvíli, jdou jednou, dvakrát a pak je musíme nutit stejně, jo. Pak mají teda taneční kroužek, na kolech jezdijou, fotbal si občas zahrajou...

Já: A na základce?

Respondent E: To je tak jako dohromady, bych řekl. A potom ty mladší mají taky taneční kroužek, chodíme s nima ven, jsme na zahradě – míčové hry, kola, koloběžky, protože ti samy nesmějou chodit. Vlastně dennodenně s nima chodíme.

Já: Hm-hm. Jaké činnosti tvoří největší podíl na Vaší práci?

Respondent E: Činnosti...

Já: Tím myslím, co nejčastěji děláte.

Respondent E: Co nejčastěji děláme? Píšeme. Ale né, to... Ale narůstá to. Ale jako...?

Já: Na co si vzpomenete – čím tady nejvíc trávíte ten čas.

Respondent E: Asi těma vycházkama, chodíme s děckama ven. Já mám konkrétně malý děcka, s těma velkejma se nechodí, ty chodijou samy. Takže po těch dětských hřištích nebo tady na zahradě a když je špatný počasí, máme tady hernu. Ale ty vycházky nejvíc.

Já: Různý hry tady vidím, mají o ně zájem?

Respondent E: Musíte je jako né donutit, ale nějak k tomu navést. Hlavně společně, samotný je to nebaví.

Já: A tak co Vám říkají, že by chtěly?

Respondent E: Mobil.

Já: I ty menší?

Respondent E: Jo-o. Protože to mají ti starší a oni by se taky chtěly cítit důležitý.

Já: A jsou v zařízení i zvířata?

Respondent E: Ne-e, nejsou.

Já: Přejde sem někdo občas udělat nějakou přednášku nebo třeba chodí doučovat?

Respondent E: Doučování, doučování, to ne-e. Na přednášku třeba chodí ze zdravotní školy.

Já: Třeba co jste tady měli?

Respondent E: Měli jsme sexuální výchovu.

Já: A jak často děti chodí na ty zájmové kroužky?

Respondent E: Jednou týdně. Oni se v září přihlásí, na půl roku se jim to zaplatí, ale musíme je pak k tomu tlačit.

Já: Hm-hm. Teď bych se ráda zeptala – jak se zde děti připravují na vyučování a jak často?

Respondent E: Připravujou se každý den. Ti starší se připravují sami, ty opravdu velký už nehlídám. Ti menší, ti přijdou, udělej si úlohy, přečtou, něco napíšou. Když mají třeba básničku, tak to se učíme postupně nebo násobilku venku procvičujeme.

Já: A vybavíte si ještě nějaké další, speciální aktivity?

Respondent E: No... Tak třeba čarodějnice nebo maškarní se pro ně udělá, Mikuláš se pro ně udělá, na ty hory jedou taky, nějaký ty tábory v létě o prázdninách.

Já: Máte nějakou zpětnou vazbu k aktivitám od dětí?

Respondent E: No, já nevím, zpětnou vazbu... Víte co, ono se řekne jedem na hory a oni „éh, jede se na hory, éh, jede se k moři“ a kdybysme nejeli tak „jakto, že se nejede k moři, jakto, že se nejede na hory“. Ale když se potom někam jede, tak jeden den dobrý a pak jsou strašně znuděný, otrávený. Oni prostě potřebujou mít všechno pořád nasměrovaný – teď jdeme tam a teď jdeme tam, pořád nějaký akce, aby je to bavilo.

Já: Takže je to hodně o tom tlaku na ty děcka.

Respondent E: Jo. Já nevím, no. A i když potom přijedem a jim se to líbilo, tak to ty děcka moc nepřiznají, aby před těma jinčima – protože oni nejedou úplně všichni, že jo. Takže „éh, bylo to takový a takový“. Ale těm mladším se ještě zavděčíme, to jo. A těm starším, no, jak kterým. A někteří vůbec nechcú jezdit. Oni si můžou vybrat co chcú dělat. Oni kdyby chtěly a vydržely u toho, tak možnosti mají větší než děti v rodinách. Nakoupily se jim permanentky do posiloven a tak a teď, abysme je vůbec vyčerpali, tak je tam musíme násilím prostě, jo... Oni by chtěly všechno, ale pak je to nebaví, pak se jim nechce.

Já: Chybí tam vůle.

Respondent E: To určitě, nemají absolutně žádnou vůli. A takhle, pro nás se snažit nebudou, každý dítě se snaží kvůli mamince. Vždycky ta máma, ať je jakákoli, tak vždycky bude na prvním místě, to je samozřejmý.

Já: Hm-hm, tak jo, já Vám moc děkuji za rozhovor.

DĚTI – Respondent F

Já: Já bych se Tě nejdřív ráda zeptala – kolik je Ti let?

Respondent F: Dvanáct.

Já: A co rád děláš ve volném čase, jaké máš zájmy?

Respondent F: Chodím ven nebo mám taneční kroužek.

Já: A jak dlouho už chodíš do toho tanečního kroužku?

Respondent F: Asi měsíc, dva měsíce.

Já: Organizují Ti vychovatelé volný čas?

Respondent F: Jo-o.

Já: A jak to vnímáš, líbí se Ti to nebo naopak se Ti to nelíbí – to co oni navrhnou? Baví Tě to?

Respondent F: Jo, tak napůl.

Já: Zapojují se do Vašich her nebo těch aktivit, které děláte?

Respondent F: Někdo jo, někdy ne.

Já: A do jakých těch aktivit se třeba zapojují?

Respondent F: Když třeba něco vyrábíme nebo něco...

Já: A třeba když něco hrajete společně s ostatními dětmi, tak taky?

Respondent F: Ne-e.

Já: To si hrajete samy...

Respondent F: Jo-o.

Já: Dobře. A ještě bych se chtěla zeptat, při čem odpočíváš, co děláš, když odpočíváš? Kdy relaxuješ?

Respondent F: Ležím. Až v osm.

Já: Jo-o. Ale jaké děláš činnosti, co Tě tak jako nabíjí?

Respondent F: Nevim.

Já: Říkal jsi, že máš ten taneční kroužek, jak často na něj chodíš?

Respondent F: Ve středu a ještě chodím na jeden, a to ve čtvrtek. A nebo v sobotu a v neděli. My máme tady a pak ještě tancujem s nějakou paní.

Já: Dobře, děkuju. Říkají ti vychovatelé, jak by ses měla o sebe a svoje věci starat a jak se chovat ve společnosti?

Respondent F: Jo-o.

Já: Třeba Tě napomenou?

Respondent F: Ano.

Já: Podílíš se nějak na chodu rodinky – pomáháš třeba s úklidem nebo s přípravou jídel?

Respondent F: Jo-o.

Já: A s čím třeba nejradši pomáháš u té přípravy, co rád vaříš?

Respondent F: Smažit. A nebo děláme špagety.

Já: A věšíš třeba prádlo?

Respondent F: To dělají tety večer, ale my to zase sbíráme.

Já: Jo-o. Jakým způsobem a jak často se připravuješ na vyučování?

Respondent F: *Mlčí.*

Já: Sedneš si třeba večer a uděláš si úkoly?

Respondent F: My to vždycky děláme, až přijdem ze školy.

Já: Každý den?

Respondent F: Jo-o.

Já: O víkendu taky?

Respondent F: Ne-e.

Já: A pomáhá Ti někdo s tím učením, s těma úkolama?

Respondent F: Když potřebuju jenom.

Já: Dobře. Máš čas i sám na sebe?

Respondent F: Jo-o.

Já: Povídáš si s vychovateli o svých radostech, starostech, zájmech a podobně?

Respondent F: Někdy jenom.

Já: Když Tě třeba něco trápí...

Respondent F: Jo-o.

Já: A jsi spokojený s trávením svého volného času?

Respondent F: Jo-o.

Já: Takhle Ti to vyhovuje úplně? Nechtěl bys třeba víc... jezdit na výlety?

Respondent F: Spíš víc jezdit na dovolenky.

Já: Tady s domovem jezdíte na výlety?

Respondent F: Jo, byli jsme v sobotu.

Já: Jak často tak jezdíte?

Respondent F: Každých 14 dní.

Já: A tak není nic, co bys chtěl změnit, co bys chtěl dělat víc nebo míň – to, co Tě třeba nebaví?

Respondent F: Mně všechno vyhovuje takto asi.

Já: Tak to je super. Děkuju moc za rozhovor.

DĚTI – Respondent G

Já: Nejdřív tedy kolik Ti je let?

Respondent G: Dvanáct.

Já: Co rád děláš ve volném čase, jaké máš zájmy?

Respondent G: Hm, spíš na telefonu.

Já: A něco dál?

Respondent G: Hm, ani ne.

Já: Tak třeba jiná technika, počítač...

Respondent G: No, někdy si půjčím notebook.

Já: Chodíš do nějakého kroužku?

Respondent G: Do malování, dneska mám kroužek v pět.

Já: Jak dlouho už chodíš do kroužku?

Respondent G: Já tam jsem chvíli.

Já: Jak často chodíš týdně?

Respondent G: Každý úterý.

Já: Dobře. A kromě toho malování ještě něco?

Respondent G: No, občas jdu s klukama na florbal.

Já: Jak často?

Respondent G: Kroužek je vždycky ve čtvrtek a když se mi chce, tak jdu, a když ne, tak nejdu.

Já: Organizují Ti vychovatelé volný čas?

Respondent G: Hm, jen někdy.

Já: A kdy se tak děje? Co Ti říkají?

Respondent G: Třeba, ať si udělám večer službu a tak.

Já: A navrhují Ti nějaké aktivity nebo říkají, že by ses měl něčeho zúčastnit?

Respondent G: Hm, někdy.

Já: A jak to vnímáš?

Respondent G: Mně to nevadí.

Já: A je něco z toho, co Ti vadí, s čím nesouhlasíš?

Respondent G: Nic.

Já: Třeba uklízení, to je v pohodě?

Respondent G: No, když mám tu službu, tak mi to nevadí, ale když mám za někoho dělat třeba nějakou službu, tak trochu.

Já: Jo-o. A jak si tady hraje?

Respondent G: My jsme každej na telefonu.

Já: Tráví s Vámi vychovatelé volný čas?

Respondent G: Jo.

Já: Co s Vámi dělají?

Respondent G: Hrajou hry.

Já: A jaký?

Respondent G: Třeba pexeso.

Já: A ještě nějak s Vámi tráví ten čas?

Respondent G: Učijou se s náma.

Já: A to je každý den nebo...?

Respondent G: No každý den trošku, ale vždycky si musíme udělat úkoly, nějaký procvičování a potom si můžeme být na telefonu.

Já: A co na tom telefonu?

Respondent G: Na messengeru.

Já: Na messengeru? A nějaký hry na telefonu taky?

Respondent G: Jo.

Já: Natáčíš třeba nějaký videa?

Respondent G: No, moc ne.

Já: Posloucháš písničky...

Respondent G: Jo-o.

Já: Jak odpočíváš? Co Tě nabíjí?

Respondent G: Nevim.

Já: Ale říkal jsi, že chodíš na ten florbal, na malování – u toho vypneš?

Respondent G: Jo-o.

Já: A ještě u něčeho vypneš?

Respondent G: *mlčí.*

Já: Máš třeba nějaký oblíbený program v televizi? Koukáš na televizi?

Respondent G: Ani moc ne.

Já: Dobře. Tak co děláš nejradši?

Respondent G: Na telefonu.

Já: A když je venku hezky?

Respondent G: Tak třeba s kamarádama jdeme ven.

Já: A co děláte venku?

Respondent G: Mluvíme spolu, třeba jdeme do parku.

Já: Říkají ti vychovatelé, jak by ses měl o sebe a svoje věci starat a jak se chovat ve společnosti?

Respondent G: Jo-o.

Já: A kdy se tak děje? Při čem třeba?

Respondent G: Když jdeme třeba do divadla.

Já: A tady v domově?

Respondent G: Když přijde nějaká návštěva.

Já: A ještě někdy? Když zlobíš? Zlobíš?

Respondent G: Ani moc ne.

Já: Takže tě nenapomínají vůbec?

Respondent G: No, někdy jo.

Já: A je to tady... Říkají ti teda, jak bys ses měl starat o věci, aby to bylo v pořádku?

Respondent G: Já se starám spíš sám.

Já: Dobře. Podílíš se nějak na chodu rodinky – na údržbě tady toho prostředí? Uklízíš, pomáháš s přípravou jídla...

Respondent G: Jo-o. Třeba vařím.

Já: A co vaříš?

Respondent G: Třeba palačinky.

Já: Pane jo!

Respondent G: Včera jsem dělal sám i bramboráky.

Já: Aha! Čemu by ses chtěl věnovat v budoucnu?

Respondent G: Asi tomu vaření.

Já: A pomáháš třeba s prádlem, zametáš, vysáváš?

Respondent G: No, když mám třeba službu obývací, tak tam musím aj vysát.

Já: Jo-o. A jak vypadá ta vaše služba? Co musíte všechno udělat?

Respondent G: Máme rozdělený služby, jsme tady šest a každý má svou službu. Služba je třeba obývací, někdo má schody, koše, zbytky, koupelnu. V úterý, ve čtvrtek a v neděli si uklízíme pokoje.

Já: Takže vlastně uklízíte jak často?

Respondent G: No, jako každé den.

Já: A ta služba je na jak dlouho?

Respondent G: Každé týden se měníjou ty služby.

Já: Máš i čas sám na sebe?

Respondent G: Hm, ne.

Já: Nemáš?

Respondent G: No jako jo, mám.

Já: A proč Tě to teď napadlo – myslíš, že máš hodně povinností?

Respondent G: Ani ne.

Já: Dobře. Povídáš si s vychovateli o svých starostech, radostech, zájmech a podobně?

Respondent G: Jo-o.

Já: O čem si třeba povídáte?

Respondent G: Hm, třeba o děckách ve škole, problémy ve škole a tak.

Já: Jsi spokojený se způsobem trávení svého volného času?

Respondent G: Jo.

Já: Není nic, co bys chtěl změnit?

Respondent G: Ne-e.

Já: Nechtěl bys třeba víc chodit na výlety?

Respondent G: No, jako jo. Chodíme, ale jen někdy.

Já: A jak často?

Respondent G: Nevim.

Já: Tak jo, tak Ti děkuju za rozhovor.

DĚTI – Respondent H

Já: Tak já bych se Tě nejdřív ráda zeptala – kolik Ti je let?

Respondent H: Třináct.

Já: Co rád děláš ve volném čase, jaké máš zájmy?

Respondent H: Hm, tak chodím ven, su v pokoji, třeba ležim nebo prostě na mobilu, maluju si...

Já: Chodíš do nějakýho kroužku?

Respondent H: Jo.

Já: Kam chodíš?

Respondent H: Taneční.

Já: Hm-hm. A co tancuješ? To jsou klasický tance?

Respondent H: Street dance.

Já: Jak často se tomu věnuješ?

Respondent H: Dvakrát týdně.

Já: Dobře, děkuju. Organizují Ti vychovatelé volný čas?

Respondent H: Jo, někdy jo.

Já: A jak se ti to líbí nebo naopak nelíbí – to, co oni navrhuju?

Respondent H: Tak někdy se mi to nelíbí a někdy jo.

Já: A co se Ti líbí a co se Ti nelíbí třeba?

Respondent H: Já nevim, třeba chodit na hřiště a tam si hrát s malýma děckama.

Já: Chceš si po svém prostě...

Respondent H: Jo...

Já: Dobře. A zapojují se vychovatelé do Vašich společných her nebo aktivit?

Respondent H: Jo, jo.

Já: A kdy třeba?

Respondent H: Tak když jsou, jak který...

Já: A jaký aktivity děláš s ostatníma a jaký sám?

Respondent H: Já nevím.

Já: Tys říkal, že si maluješ, že jo...

Respondent H: No, sám. A nebo s klukama hraju fotbal.

Já: Aha, aha. A jakým způsobem odpočíváš? Co tě nabíjí?

Respondent H: Ležení.

Já: A něco třeba venku ještě?

Respondent H: Já nevím.

Já: U čeho tak třeba relaxuješ? Prostě vypneš.

Respondent H: Jsem na lavičce ve stínu a su na mobilu.

Já: K těm tělesným aktivitám – říkals, že chodíš tancovat, jak často chodíš týdně?

Respondent H: Dvakrát.

Já: A říkají Ti vychovatelé, jak by ses měla o sebe a své věci starat a jak se chovat ve společnosti?

Respondent H: Jo, jo.

Já: Třeba Tě napomenou nebo říkají tohle bys měl dělat takhle, takhle ne...

Respondent H: Jo.

Já: A kdy se tak třeba děje? Při čem?

Respondent H: Tak když je tady návštěva nebo někam jdeme, třeba společně do restaurace na zmrzlinu a tak.

Já: Dobře. Podílíš se nějak na chodu rodinky – pomáháš třeba s úklidem nebo s přípravou jídla?

Respondent H: Jo, někdy jo.

Já: Co tak nejradši vaříš nebo připravuješ?

Respondent H: Halušky.

Já: A třeba pomáháš i s prádlem?

Respondent H: Jo.

Já: Žehlíš?

Respondent H: Ne, to dělají noční vychovatelé.

Já: Jakým způsobem se připravuješ na vyučování?

Respondent H: Já nevím.

Já: Třeba když přijdeš ze školy, uděláš si úkoly?

Respondent H: To ne, spíš večer.

Já: A každý den?

Respondent H: Ne.

Já: Jak často?

Respondent H: Jednou, dvakrát, třikrát týdně.

Já: A pomáhá ti někdo u toho?

Respondent H: Ne.

Já: A potřebuješ pomoci?

Respondent H: No, někdy jo.

Já: A když potřebuješ tak Ti pomůžou vychovatelé?

Respondent H: Jo, třeba, ale před nima moc nechci...

Já: Dobře. Máš čas i sám na sebe?

Respondent H: Jo.

Já: Povídáš si s vychovatelem o svých starostech, radostech, zájmech...?

Respondent H: Ne.

Já: Necítíš tu potřebu?

Respondent H: Ne-e.

Já: Radši si povídáš s ostatními?

Respondent H: Jo.

Já: Nechceš se někdy třeba svěřit i vychovatelům – myslíš, že by Tě nepochopili?

Respondent H: Myslím, že ne.

Já: Hm-hm, dobře. A ještě na závěr – jsi spokojený s trávením svého volného času?

Respondent H: Jo.

Já: Nic bys neměnil, třeba jezdit víc na výlety?

Respondent H: No, spíš to.

Já: A jak často jezdíte?

Respondent H: Nevím. Podle toho, jak se tety dohodnou. Tak jednou za měsíc.

Já: Dobře. A ještě třeba nějaký jiný sport by Tě zajímal nebo něco...?

Respondent H: Jo.

Já: A co?

Respondent H: Výtvarka.

Já: Výtvarka? To zní zajímavě. A tak přemýšlíš, že bys začal chodit někam kreslit?

Respondent H: Ne-e.

Já: Teď jsi říkal, že by Tě to zajímalo. Chceš si spíš sám jen tak kreslit?

Respondent H: No, spíš sám.

Já: Tak jo, děkuju ti moc za rozhovor.

DĚTI – Respondent I

Já: Kolik je Ti let?

Respondent I: Mně je třináct.

Já: Co rád děláš ve volném čase, jaké máš zájmy?

Respondent I: Já? Hraju fotbal.

Já: Jak často? To chodíš někam do kroužku?

Respondent I: No, my tady chodíme s klukama.

Já: A do kroužku?

Respondent I: No, tak chodím na florbal.

Já: A jak často?

Respondent I: Každý čtvrtek.

Já: A ten fotbal si chodíte jak často zahrát?

Respondent I: No, tak skoro každý den. Ještě chodím v pondělí do latiny.

Já: Do latiny?

Respondent I: Takovej kroužek.

Já: A co tam děláte?

Respondent I: Tancujem latinský tance.

Já: Takže se rád hýbeš, baví tě sport...

Respondent I: Jo.

Já: A co ještě rád děláš?

Respondent I: Všechno možný.

Já: Tak co ještě?

Respondent I: Vařím.

Já: Hm-hm. A dál?

Respondent I: *Mlčí*

Já: Říkals všechno možný...

Respondent I: *Mlčí.*

Já: Dobře. Organizují Ti vychovatelé volný čas?

Respondent I: Jo.

Já: Jak se to projevuje? Co Ti říkají?

Respondent I: Ptaj se mě, co bylo ve škole a tak.

Já: A říkají Ti třeba – měl bys teď někam jít, něco dělat...

Respondent I: Jo. Když chci, tak jdu i sám nebo tak. Jenom, když mně teta řekne, ať uvařím...

Já: A jak se to líbí?

Respondent I: V poho.

Já: Nebo máš s tím problém?

Respondent I: Ne-e.

Já: Dobře. A jakým způsobem si hrajete nebo trávíte tady v domově ten čas?

Respondent I: Na počítaču, na mobilu, na facebooku, na messengeru...

Já: Jo? A jaký aktivity s Váma vychovatelé dělají?

Respondent I: Vychovatelé?

Já: No-o.

Respondent I: Chodíme tady se strejdou z děcáku třeba na ten florbal.

Já: Chodíte na procházky třeba?

Respondent I: To choděj malý, my máme volný vycházky.

Já: Jaký aktivity děláš sám a jaký s ostatníma?

Respondent I: Sám?

Já: No.

Respondent I: No, tak zapojuju motorky.

Já: Motorky?

Respondent I: Normálně autíčka, se sourozencem je zapojujeme.

Já: Jo, montujete jako?

Respondent I: Jo-o.

Já: Takže i nějaký stavebnice...?

Respondent I: Jo, taky se dá říct. Třeba Merkur.

Já: A čteš si třeba taky?

Respondent I: Ne, to nesnáším.

Já: Aha. A jakým způsobem odpočíváš, co tě tak jako nabíjí?

Respondent I: Já?

Já: Ty.

Respondent I: Spaní.

Já: Říkají Ti vychovatelé, jak by ses měl o sebe a své věci starat a jak se chovat ve společnosti?

Respondent I: Jo, slušně, měl bych si věci vážit...

Já: A při jakých příležitostech Ti to říkají?

Respondent I: Třeba, když dostanu nový telefon, tak ať si toho vážím.

Já: A kdy Ti říkají, jak by ses měl chovat?

Respondent I: Když jdu, já nevím, k soudu, tak říkají, ať se tam chovám slušně, nemám bejt sprostěj.

Já: Podílíš se nějak na chodu rodinky – udržuješ tady to prostředí?

Respondent I: Jo.

Já: A jak?

Respondent I: *Mlčí.*

Já: Co děláš?

Respondent I: Tak já tady uklízím, třeba vysávám, utírám stoly, zvedám židle a tak.

Já: Hm-hm. A jak často?

Respondent I: Každý den. Každý týden mám jinou službu.

Já: Dobře. A co zahrnuje ta služba všechno?

Respondent I: Třeba vysát, vytřít obývací, utřít schody a tak, každý má jinou službu. Někdo má třeba udělat obývací a vynést koše nebo uklidit v kuchyni.

Já: A pomáháš s přípravou jídla?

Respondent I: Jo.

Já: A co děláš?

Respondent I: Tak vařím, škrábu brambory, pečú maso a všechno.

Já: A třeba i nějaký moučníky?

Respondent I: Moučníky ani ne, ty třeba s mamkou doma.

Já: Dobře. Jakým způsobem a jak často se připravuješ na vyučování?

Respondent I: Každý den.

Já: A co děláš?

Respondent I: Celkově předměty, cvičení.

Já: Někdo ti pomáhá nebo sám?

Respondent I: Tak teta.

Já: Máš čas i sám na sebe?

Respondent I: Já? Jak kdy.

Já: A kdy nemáš třeba? Proč nemáš?

Respondent I: Tak mám ty kroužky.

Já: Zdá se Ti, že máš moc kroužků?

Respondent I: Ani ne. Tak akorát.

Já: Dobře. A jsi spokojenej s trávením svýho volnýho času mimo školu?

Respondent I: Jo.

Já: Nenapadá Tě nic, co Ti tady třeba chybí?

Respondent I: Ne.

Já: Na výlety jezdíte?

Respondent I: Jo, každý týden. Pojedem do aquaparku nebo tak.

Já: Co bys chtěl do budoucna dělat víc?

Respondent I: Já? Trávit víc času s rodinou.

Já: Hm-hm, tak přeju, ať Ti to vyjde a děkuju za rozhovor.

DĚTI – Respondent J

Já: Kolik je Ti let?

Respondent J: Dvanáct.

Já: Co rád děláš ve volném čase, jaké máš zájmy?

Respondent J: Ve volném čase... Tak ve středu a v pátek chodím na florbal, ve středu mám ještě vybíjenou s tím florbalem. Potom trávím volný čas s kamarády v parku a děláme prostě blbiny.

Já: A něco tady v domově?

Respondent J: Tady vystupujeme, děláme všelijaké ty výstupy, třeba na bubny hrajeme nebo zpíváme nebo divadlo nějaký děláme a tak.

Já: Tady zrovna vidím knihovnu, čteš něco?

Respondent J: Jo, na pokoji mám spoustu knížek.

Já: A co třeba?

Respondent J: Tak čtu Čtyřlístka ve volném čase a potom Ostrov zřůd.

Já: Aha, dobře. Organizují Ti vychovatelé volný čas?

Respondent J: Ne, moc ne.

Já: Ty sám spíš?

Respondent J: No, no, no, já třeba tetě řeknu, že jdu ven, třeba na kolo nebo na brusle. Prostě to mám tak volnější.

Já: A dřív třeba nebo těm malým děčkám tady?

Respondent J: Když jsem tady byl před několika lety, tak mně říkali, že třeba můžu jenom na zahradu, abych se neztratil, to jsem tu ještě neznal.

Já: Jo. A vybavíš si, jak se Ti to líbilo, jestli jsi třeba protestoval a tak?

Respondent J: Tak když jsem byl menší, tak celkem jako mi to bylo fuk. Já mám rád nové prostředí.

Já: Hm-hm. A do těch aktivit tady, zapojují se vychovatelé?

Respondent J: Jo, jo, jo.

Já: A co třeba?

Respondent J: Tak třeba, když hrajeme nějaké stolní hry, třeba karty, tak se zapojují, ale jenom, když mají čas, jinak ne – třeba když něco dělají, zapisují děcka, kdo dochází, odchází...

Já: A kdybys třeba něco chtěl...

Respondent J: Tak se dojdu zeptat tety, třeba, aby mi vytáhla kolo nebo tak.

Já: Takže ten čas s Tebou tráví jak často?

Respondent J: Tak asi... Tak dva, tři dny v týdnu.

Já: A co třeba nějaká příprava do školy?

Respondent J: Jo, to se připravujem. Třeba včera jsme se spolu chystali, protože teta naša, jedna teta odjela na dovolenou.

Já: A jak často se připravuješ do školy?

Respondent J: Každý den.

Já: A to teda s tetama nebo sám?

Respondent J: S tetama, někdy sám. Třeba, když teta nemá čas.

Já: A jak se připravuješ s tetama?

Respondent J: Připravujeme se tak, že já si nachystám učebnice na postel, teta dojde, zkontroluje to a třeba se učíme do přírodovědy nebo češtiny, vlastivědy...

Já: Hm, hm. Jaký aktivity děláš sám a jaký s ostatníma?

Respondent J: Tak aktivity dělám sám florbal, ještě hokej chodívám hrát někdy.

Já: To máš kroužek ten hokej?

Respondent J: No chodil jsem na hokej, ale to ještě, když jsem byl doma, tak jsem chodil a potom jsem nemohl chodit, protože jsem si zlomil nohu.

Já: A ještě něco děláš?

Respondent J: Tak jakože jezdím třeba na bruslách, třeba tady po okolí se podívám, koupim si zmrzku...

Já: Jakým způsobem odpočíváš?

Respondent J: Já třeba si zapnu počítač a třeba si zapnu nějakou relaxační muziku, prostě sedím na té židli, opřu se, někdy třeba u toho usnu. Ale to jenom u notebooku.

Já: A třeba na mobilu taky seš?

Respondent J: Jo, jo, jo. Na mobilu jsem často docela. Ale spíš na tom poslouchám písničky, sem tam si zahraju hru, ležim u toho, koukám na televizi...

Já: Jo. A sociální sítě Tě zajímaj?

Respondent J: Sociální sítě? Ale jo, docela jo. Nejvíc mě zajímá ta elektronika a tak. Jakože spravování a tak. Baví mě informatika ve škole, tam se dozvídám nové věci, o počítačích...

Já: A třeba i sám montuješ něco?

Respondent J: Jo, mám stavebnici a tam montuju, třeba teďka jsem skládal před dvouma dňama tank, ale ještě na něm nemám obrnění. Takže to jen tak...

Já: Aha, aha.

Respondent J: A nebo stavím bunkr ze dřeva taky.

Já: Jako na zahradě?

Respondent J: No, no, no. No jenomže teď ho moc nemůžu stavět, protože tam máme hřiště.

Já: Hm-hm. Říkají Ti vychovatelé, jak by ses měl o sebe a své věci starat a jak se chovat ve společnosti?

Respondent J: Jo, říkají mi to často.

Já: A kdy?

Respondent J: Tak třeba... Ve škole mi říkají, že když jsou prázdniny, že se máme chovat hezky a máme dávat pozor na ty druhé.

Já: A podílíš se nějak na chodu rodinky, udržuješ tady to prostředí, uklízíš a tak?

Respondent J: Jakože dneska jsem měl výjimečně bordel, protože jsem vstával brzo, teda pozdě, už jsem měl být dávno ve škole, takže jsem musel pospíchat a neměl jsem čas uklízet.

Já: A tak obecně?

Respondent J: Jakože jo, uklízím třeba kuchyň, obývací, schody...

Já: Máte třeba nějaký služby?

Respondent J: Máme. Já mám v pátek službu a v neděli.

Já: Takže uklízíš dvakrát týdně?

Respondent J: Jo-o.

Já: A to máte nějak rozdělený, že se to točí, střídá?

Respondent J: Jo, jo. Třeba my jsme tady se sourozencem, a když já vynášim koš, tak on vysává a když já vysávám, tak on vynáší koš.

Já: Hm-hm. A v kuchyni pomáháš třeba vařit?

Respondent J: Jo, pomáhám dost tetě *X* a když vaříme na skupině, tak taky pomůžu. Nedávno jsem si sám dělal puding a ještě buchtu jsme pekli.

Já: A ty velký děti si vařej sami nebo...?

Respondent J: Ne, tak ti jakože moc nepomáhají.

Já: A máš čas sám na sebe?

Respondent J: No, moc ne. Jenom asi, když su venku, když jedu na kole, tak si pustím na mobilu písničky. Najedu pár kiláků a vracim se.

Já: A co Ti zabírá nejvíc ten čas?

Respondent J: Nejvíc ten čas mi zabírají sporty. Ted' včera jsem dělal 100 kliků, sto sklapovaček a sto dřepů a úplně jsem byl unavenej.

Já: No to Ti věřim!

Respondent J: Do šesti jsem spal, potom jsem se navečeřel, okoupal jsem se a šel zase spát.

Já: A to sis takhle sám určil?

Respondent J: Hm-hm. Tak já musim sportovat. Musim hubnout.

Já: Jo?

Respondent J: Já jsem chodil ještě do atletiky, ale tam se mi zase stalo... Jsem přeskakoval, jsme běželi a skákali jsme přes ty překážky a já jsem o ně zavadil a dopadl jsem špatně na koleno. Takže jsem měl vykloubenej ten kloub, nemohl jsem s tím pohnout, takže jsem asi na rok přestal.

Já: Aha, teda to nepotěší. No, předposlední otázka – povídáš si s vychovateli o svých radostech, starostech, zájmech?

Respondent J: Jo, jo. Musim.

Já: Musíš? Jakto?

Respondent J: Abych se potom netrápil. Abych to nedával za vinu druhým.

Já: Aha, to máš takhle?

Respondent J: Jo-o.

Já: O čem si třeba povídáte?

Respondent J: Povídáme si třeba o problémech ve škole, nebo když se mi třeba něco zničí, abych si to mohl jít koupit. Včera jsem si koupil tohle triko.

Já: Pěkný. Dobře. A poslední otázka – jsi spokojenej s trávením svýho volnýho času mimo školu?

Respondent J: Jo-o.

Já: Nic bys neměnil?

Respondent J: Ne, neměnil bych nic.

Já: A co plánuješ do budoucna?

Respondent J: Chtěl bych být vojácem.

Já: Aha, no vidíš to. Ty už teď trénuješ, že jo. Když si za tím půjdeš, tak to vyjde.

Respondent J: Půjdu. Já už aj běhám, doběhnu do *X*, tam si koupim pití a běžím zase zpátky.

Já: Dobře. Děkuju Ti moc za rozhovor.

DĚTI – Respondent K

Já: Nejdřív bych se Tě ráda zeptala – kolik Ti je let?

Respondent K: Patnáct.

Já: A co rád děláš ve volném čase, jaké máš zájmy?

Respondent K: Nevim.

Já: Tak něco určitě děláš...

Respondent K: Na počítači.

Já: A ještě krom toho?

Respondent K: *Mlčí.*

Já: A když je venku hezky?

Respondent K: Chodím ven někdy.

Já: Chodíš na nějakej kroužek?

Respondent K: Ne.

Já: A kromě toho počítače ještě nějaká technika třeba?

Respondent K: Ne.

Já: Mobil?

Respondent K: Někdy tam zajdu.

Já: A tak co děláš většinu času?

Respondent K: Já nevim.

Já: Čteš si?

Respondent K: Tak to vůbec.

Já: A co na tom počítači?

Respondent K: Hry, facebook a takové blbosti.

Já: Dobře. Organizují Ti vychovatelé volný čas?

Respondent K: Ne.

Já: Sám si ho organizuješ...

Respondent K: Jo.

Já: A dřív Ti ho třeba organizovali – když jsi byl mladší?

Respondent K: Jo.

Já: A co po tobě chtěli?

Respondent K: Abych šel po obědě na kolo a takové blbosti.

Já: Chodils na nějakej kroužek?

Respondent K: Chodil jsem.

Já: A co to bylo?

Respondent K: Florbal.

Já: A chtěl bys teď na něco chodit?

Respondent K: Ne.

Já: Dobře. A pamatuješ si, jak jsi vnímal, když ti to vychovatelé organizovali?

Respondent K: Nijak.

Já: Protestoval jsi třeba nějak?

Respondent K: Bylo mi to jedno.

Já: A tady s vychovatelema něco děláš dohromady, společně? Nějaký aktivity?

Respondent K: Ale jo, někdy si vaříme a takové.

Já: A nějaký hry třeba?

Respondent K: No, třeba.

Já: A co?

Respondent K: Třeba Uno a takové blbosti.

Já: A baví Tě to?

Respondent K: Ale jo. Když je nuda, tak jo.

Já: Na výlety chodíte?

Respondent K: Jo, někam tam...

Já: Jak často třeba?

Respondent K: Já nevím.

Já: Tak to si vybavíš, jestli třeba jednou za měsíc...

Respondent K: *Mlčí.*

Já: A co děláš, když jsi sám?

Respondent K: Nic.

Já: Jen tak koukáš z okna?

Respondent K: Jsem na mobilu.

Já: Aha. A s ostatníma?

Respondent K: Kecáme.

Já: U čeho odpočíváš, u čeho vypneš a nemyslíš na nic jinýho?

Respondent K: Já nevím.

Já: Každýmu dělá něco dobře, co dělá dobře Tobě?

Respondent K: Nic.

Já: A co třeba ve škole Tě baví?

Respondent K: Nic.

Já: A nějaký sport?

Respondent K: Ne.

Já: Takže se spíš věnuješ sám sobě, přemýšlíš si...

Respondent K: Ne.

Já: A nebo mi tady jen chceš říkat „ne“.

Respondent K: Ne.

Já: No, vidíš to! Tak budem říkat nějaký „jo“ taky.

Já: Říkají Ti vychovatelé, jak by ses měl o sebe a své věci starat?

Respondent K: No, jako jo, že bych si měl dávat bacha a takové.

Já: A při jakých příležitostech?

Respondent K: Když třeba někam jedem, tak nám to třeba řeknou a takové.

Já: A tady v domově Ti to říkají taky?

Respondent K: No, jako... Někdy to říkají, ale ne často.

Já: Ty určitě nezlobíš, tak to není potřeba.

Respondent K: No!

Já: Je to tak?

Respondent K: Je.

Já: A nechtějí po Tobě třeba, aby sis uklidil?

Respondent K: Jo, to jo. Když mám v pokoji nepořádek, tak ať to uklidím.

Já: Takže, když je něco špatně, tak Ti to řeknou?

Respondent K: Jo-o.

Já: Napomenou Tě...

Respondent K: Tak nějak.

Já: Dobře. Podílíš se nějak na chodu rodinky – vaříš třeba a tak?

Respondent K: Tak s vařením pomáhám třeba, když mám náladu.

Já: Nikdo Tě do toho netlačí?

Respondent K: Ne.

Já: Uklízíš i společný prostory? Máte nějaký služby?

Respondent K: Máme.

Já: A co děláš?

Respondent K: Dělam zem a věším prádlo, uklízím...

Já: A je něco z toho, co Tě štve?

Respondent K: Nic mě neštve moc.

Já: Dobře. Jakým způsobem a jak často se připravuješ na vyučování?

Respondent K: Tak ve škole.

Já: No a potom?

Respondent K: No jako tady se se mnou teta něco naučí a pak mám volno. Pak mám ještě uklidit a takové.

Já: A jak často se připravuješ?

Respondent K: Tak někdy, ale když je třeba ta škola, tak to hned, co dojdu ze školy.

Já: Takže každé den?

Respondent K: No jako, někdy sám si to jako udělám, ale jen tak jako...

Já: To je třeba jednou týdně, dvakrát?

Respondent K: Tak nějak.

Já: A pomáhá Ti někdo s tou přípravou nebo sám?

Respondent K: Sám.

Já: Máš čas i sám na sebe?

Respondent K: Mám, chodím ven a takové blbosti.

Já: A jaké blbosti děláš?

Respondent K: To je jedno.

Já: No-o... A co se tady dá dělat v okolí?

Respondent K: Nevim, chodit někam.

Já: A povídáš si s vychovateli o svých radostech, starostech, zájmech a podobně?

Respondent K: Ne.

Já: Radší s kámošema?

Respondent K: To když mám nějaký problém jako, to já si to vyřídím jako.

Já: Jako sám nebo...?

Respondent K: Sám.

Já: Jako v sobě...

Respondent K: No, když mám nějaký problém, tak já si to půjdu vyřídit.

Já: Jako s někým...

Respondent K: No jako, když mám nějaký problém s někým, tak si to půjdu prostě vyřídit.

Já: S tím někým...

Respondent K: Ano, přesně tak.

Já: A není to tak jako, že by sis potřeboval s někým pokecat, když máš nějaký trable, že se třeba někomu svěříš a tak...

Respondent K: To ne.

Já: A jsi spokojenej s tím, jak ten tvůj volnej čas vypadá?

Respondent K: Chodím na počítač, někdy ven a takové.

Já: A chtěl bys něco změnit?

Respondent K: Ne.

Já: A co bys chtěl v budoucnu dělat?

Respondent K: Nevim ještě.

Já: Třeba ve škole by Ti to mohlo napovědět. Co Tě baví... Tak to Ti i třeba jde, že jo.

Respondent K: Mohlo, ale ještě ne.

Já: A co Ti jde ve škole, co umíš?

Respondent K: Tak trochu matiku, ale nijak moc.

Já: Fyzika, chemie?

Respondent K: Fyziku mám a chemii ještě nemám.

Já: A jazyky?

Respondent K: Angličtina mě nebaví.

Já: A tak třeba výtvarka, hudebka?

Respondent K: To jako jo, ale...

Já: Nejvíc ta matika...

Respondent K: Asi jo, ale ne tak úplně.

Já: Dobře. Děkuju Ti za rozhovor.

DĚTI – Respondent L

Já: Nejdřív bych se ráda zeptala – kolik je Ti let?

Respondent L: Osmnáct.

Já: Co rád děláš ve volném čase, jaké máš zájmy?

Respondent L: Tak můj zájem je teďka závěrečná zkouška. Taky chození na procházky s tetama, když máme výlety, kreslení, hudba a takovej ten svůj volnej průběh všeho...

Já: Ty jsi zmiňoval ty výlety, jak často jezdíte?

Respondent L: Tak teďka jelikož je teplo, tak budem jezdit každých čtrnáct dnů. Máme různé výlety, jakože teďka pojedeme do ZOO, minule jsme byli dole u *X*, prostě různý procházky podle počasí hlavně.

Já: Jasně. Organizují Ti vychovatelé volný čas?

Respondent L: Ne-e, to si organizuju já sám. Jenom když teda někam potřebujou jít, tak se mě zeptaj, jestli jdu s nima nebo půjdu sám ven nebo podle toho jak se mi chce, no.

Já: Dobře. A třeba dřív Ti organizovali čas... nebo nevím, jak dlouho jsi v domově...

Respondent L: Jsem tady pár let. Dřív, tak dřív jo, než jsem se tady rozkoukal pořádně, tak to jakože řekli jo, teďka půjdem na hřiště a potom postupem času to bylo jakože o mně, co jsem chtěl já. Tak když jako byla nějaká akce děcáku, tak to jsme chodili všichni.

Já: A vybavíš si, jak se Ti to líbilo nebo jestli jsi třeba protestoval?

Respondent L: Tak pro mě to bylo nic moc, to spíš bylo pro ty malý děcka, nám starším se to nijak zvlášť nelíbilo.

Já: Takže ale byli zapojováni teda mladí i se staršíma do těch aktivit, her...

Respondent L: No většinou starší pomáhali malým, protože tady máme i menší děti, tak jsme jim hodně pomáhali a zapojovali se taky, jakože do těch her. Když třeba tety řekli, ať se jdem zapojit, ať tam nesedíme nebo jakože i sami od sebe jsme kolikrát chodili pomáhat, jakože i tetám i dětem...

Já: Dobře. Tak tety si hrají s těmi dětmi...

Respondent L: Jo-o.

Já: Jasně. Jaké aktivity děláš s ostatními a jaké sám?

Respondent L: Kolikrát si sednem a povídáme si s celou rodinkou nebo chodíme spolu ven, tak celkově... S sourozencem se někdy i učím a sám, no, když chci být fakt sám, tak zalezu do pokoje a poslouchám hudbu nebo si kreslím, píšu si s kamarády.

Já: Ještě bych se chtěla zeptat, jak odpočíváš, co Tě nabíjí?

Respondent L: Tak asi u televize. Nebo s tím sourozencem, protože jsme na sebe hodně vázáni. Takže mně kolikrát stačí jít za ním, obejmout se nebo něco a už je to jakože o něco zas lepší. Nebo si zalízt do pokoje nebo se jít na chvilku projít, abych byl jakože v klidu nebo popovídat si s tetou, co tady mám.

Já: Dobře. A nějaký tělesný aktivity taky provozuješ?

Respondent L: Dřív jsem se věnoval vybíjený a volejbalu, ale teď už na to tak jako není čas, takže asi už nic.

Já: A jak často jsi chodil na ty sporty?

Respondent L: Já jsem chodíval každý den, my jsme měli na škole svého trenéra a každý den jsme trénovali a chodili jsme i na zápasy.

Já: A to už jsi byl tady v domově, když jsi hrával?

Respondent L: Jo, začátkem roku to tady bylo. To bylo ještě na prváku, když jsme začínali, tak jsme to měli takové volnější a od toho druháku jsme to měli to...

Já: Hm-hm. Říkají ti vychovatelé, jak by ses měl o své věci starat a jak se chovat ve společnosti?

Respondent L: Jo.

Já: A kdy se tak třeba děje? Co ti říkají?

Respondent L: Když jsem třeba naštvanej, když se tady něco stane prostě, když se něco nelíbí mně, protože jsem výbušnej a řeknu si svůj názor, prosadím si to svoje, tak mi hned říkaj jo, takhle by ses neměl chovat, děláš tohle špatně a hned to ponaučování. Uplně to nemám rád.

Já: Dobře. Podílíš se nějak na chodu rodinky – pomáháš třeba s úklidem, přípravou jídla a podobně?

Respondent L: Vařím, snažím se do toho zapojit i ostatní, protože plánuju za chvilku odejít, tak aby se zapojili i oni, aby taky něco uměli, a v rodince se uklízí každý den, takže se zapojuju, aby to prostě nějak tady vypadalo.

Já: Dobrý! A jakým způsobem a jak často se připravuješ na vyučování?

Respondent L: Tak teďka skoro každý druhý den, abych to měl všechno v pořádku, ale dřív jsem na to hodně kašlal.

Já: A tlačili Tě do toho nějak vychovatelé třeba?

Respondent L: Jo-o. Když mi hodně teklo do bot, tak vždycky teta mi s tím hodně pomáhala, i když jsem třeba propadal, tak prostě si se mnou sedla a prostě jo, tady se budeš učit. Při obhajobách mi tady pomáhala skoro každá teta, když jsem prostě nevěděl

co s tím, tak prostě za mnou přišli, pomohli mi, všechno. V tomhle jsou jako strašně hodný tety.

Já: Takže to oceňuješ určitě...

Respondent L: Hm-hm, jo.

Já: Dobře. A máš teda čas i sám na sebe?

Respondent L: Jo-o, mám.

Já: Povídáš si s vychovateli o svých starostech, radostech, zájmech...?

Respondent L: Jak s kým, k některému tomu vychovateli mám důvěru a zase v tom druhým ne, protože víme svoje, mezi děckama si všechno řeknem.

Já: Jasně, chápu. A ještě poslední otázka – jsi spokojený s trávením svého volného času?

Respondent L: Jo.

Já: Nechtěl bys nic měnit?

Respondent L: Ne-e. Já jsem tady spokojenej po této stránce.

Já: Tak jo, to je super. Děkuju moc za rozhovor a ať Ti klapne ta zkouška.